

Krajsovszky Gábor:

Rettegve hallják a diktátorok, de örömeiben ujjong a vértanúk földje¹

Megemlékező tanulmány Mindszenty József: *Emlékirataim* megjelenésének 50. évfordulója évében

„Azért jöttem, hogy úgy élőszóval, mind tollal az emlékiratokban, hogy rádöbbsen a világot arra, hogy ami Magyarországon és az én ügyemben történt, vigyázzanak, hogy hasonló sorsra ne jussanak.”²

1

Mindszenty József

Bevezető

50 esztendővel ezelőtt, 1974. október 11-én, a frankfurti nemzetközi könyvvásárhoz kapcsolódóan (de nem magán a könyvvásáron) mutatták be először a világnak Mindszenty József „Emlékirataim”³ című, azóta szinte az egész világon elterjedt, életútját bemutató, több kiadást megért visszaemlékezését (elsőként a német nyelvű kiadást), amely „a magyar történelemnek egyik legnehezebb korszakában eligazító hang és útmutató kéz”⁴ volt sokak számára. Amikor Mindszenty bíboros a könyvét írta, mögötte volt huszonhárom esztendő rabsága, annak szemlélődő és szenvedélyeket lecsendesítő higgadtsága. E nélkül a könyv nélkül a XX. század történetét nem lehet hitelesen megérteni és megírni. Mindszenty bíboros könyve azért is forrásértékű, mert nem vádol, hanem a tényeket mondja el. A könyv magyar szempontból kiemelten fontos és jelentős kortörténeti dokumentum is. A mielőbbi boldoggá- és szentté avatás reménységében készült ez a visszaemlékezés.⁵

Hogyan ír maga Mindszenty bíboros e könyv céljairól az Emlékiratok bevezetőjében?

“Akik történelmi események középpontjában állottak, sokszor gondolnak emlékirataik közlésére. Különösen akkor, ha a Gondviselés intézkedéséből magas kort érhettek el. Én nem annyira az évek jogán, mint inkább az átélt történelmi események tanújaként veszem kézbe a tollat. Nem lehetek laudator temporis acti (az elmúlt idő dicsérője), mint mások, akik szerencsésebbek voltak nálam. Emlékeim nagy részét keresztthordozások hosszú évei s a passzivitásra való kényszerítés foglalják el; a tevékenységben töltött idő valamivel kevesebb. S e szomorú korszakban, mintegy odaültetve a fekélyes Jób mellé, nem jelenthetek sok

¹ Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása. Menlo Park, Kalifornia 1980. 37–40. <https://mek.oszk.hu/14700/14754/14754.pdf> ebben: 42.

² <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/krajsovszky.htm>

³ József Kardinal Mindszenty: Erinnerungen. Frankfurt/M., Berlin, Wien: Ullstein und Propylän Verlag 1974. Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. A könyv magyar nyelvű digitális változata: http://ppek.hu/szit-pdf/Mindszenty_Emlékirataim_facsimile.pdf

⁴ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 3. <http://www.ppek.hu/k320.htm>

⁵ Krajsovszky Gábor: Mint aranyat az olvasztókemencében – Mindszenty József Emlékiratai megjelenésének 30. évfordulójára. http://web.axelero.hu/kesz/jel/04_10/krajsovszky.html
http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_8.pdf

Soós Viktor Attila: Mindszenty József emlékiratai. In: Mindszenty József emlékezete. Vasi Szemle LXIX. (2015) 5. szám (tematikus szám). 893–913. old. <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/soos.htm>

örvendetést vagy vigasztalót, kivéve az Istenbe vetett hit állandó örömét, amelytől nem tudtak megfosztani. Így tehát nem érzek keserőséget sem. A kötelesség indítását érzem, amikor egy magamban érzett elégikus csendben, a valóságot írom meg: azt, ami történt s úgy, ahogy volt. 1956-ban, szabadulásom után, a budapesti amerikai követségen megnéztem a "The Prisoner" (A rab) című filmet. A darabot, mely közben világrészeket járt be, a kritika és a tömeg melegen fogadták, míg én sajnálattal állapítottam meg, hogy a jószándékú rendezők nem ismerték a bolsevik magyar valóságot. A filmben, amely a vasfüggönyön innen (Nyugaton) készült, semmi sincs a magyar életből. Talán csak annyi benne a valóság, hogy volt egyszer egy bíboros, akit letartóztattak és perbe fogtak. Annak, ami velem történt, nagy irodalma lett; a különböző nyelveken megjelent könyvek, újsággözelemények, értekezések számát is nehéz megállapítani. Emlékszem, hogy az 1956-ot követő idők után, egyetlen egy napon egyszerre adtak kezembe egy angol, japán, kínai, spanyol, portugál, arab s burmai nyelven kiadott könyvet, amelyet rólam és ügyemről írtak. Emlékirataim úgy mutatják meg az olvasónak - mintegy belülről - az átélt valóságot, ahogyan az végbement. Évtizedeken át némán tartott ajkaim itt szólalnak meg először a börtönökben megjárt életutamról is. Azt kérdezheti az olvasó, elmondottam-e mindent. Válaszom: előadtam mindent, csak azt nem részleteztem, amit a jóízlés, meg a férfiúi és papi önérzet tilt. Amiről beszámoltam, azt sem azért írtam meg, hogy fájdalmaim és sebeim gyümölcseit bármilyen tekintetben learassam. Azért tanúskodom, hogy a világ újra tudomásul vegye, mit cselekszik a bolsevista rendszer az alája rendelt emberi életetekkel és sorsokkal. A magyar Egyház fejének keresztjét emelem fel a világ előtt: emlékeztetni akarom magyar népem roppant szenvedéseire. Ugyanakkor fel szeretném hívni figyelmét azokra a veszélyekre, amelyek a ma még megmaradt szabad társadalmakat elpusztítással fenyegetik."

Emlékirataiban Mindszenty bíboros még egyszer a világ népei elé tárta lelkének legnagyobb gondját: a kommunista zsarnokság által elferdített igazság ügyét, az elnyomott emberi szabadság ügyét, a vallásos nevelés elfojtásának nagy kérdését, a békepapok miatt megzavart lelkiismeretek zűrzavaros állapotát. Még egyszer szólt az ő tisztán csengő, határozott, alku nem ismerő hangja: egész életáldozata nem másért volt, mint Isten ügyéért, az Anyaszentegyház szabadságáért, a magyar Hazáért; az igazság, a hit és a jó erkölcsök diadaláért.⁶ "Mindszenty bíboros mondanivalója azonban nem csak a saját korabelieknek, hanem az utána következő – otthoni és határainkon kívül élő – magyar nemzedékeknek is szól. Mert – tértől és időtől függetlenül –, megmaradásunk titkát közli velünk."⁷ Ezért Emlékiratainak elolvasása minden magyar katolikus számára lelkiismereti kötelesség lenne: szellemi öröksége tisztességes magyar jövő építéséhez nélkülözhetetlen! "Századok óta nem volt a magyarságnak olyan nagy fia, aki az egész kereszténységnek annyit mondott volna, mint Mindszenty József esztergomi érsek. Más egyházi nagyjaink is gazdagították az egyetemes kereszténységet, de inkább csak egyedi és nemzeti vonással. Mindszenty bíboros azonban egyetemes érvénnyel jelölte meg és fejezte ki az egész kereszténységnek egyedül lehetséges magatartását a jelenkor romboló áradatával, a marxizmussal szemben." – írja Vecsey József *A szószék üzenete* című könyvében.⁸

⁶ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 41.

⁷ Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 9.

⁸ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 33.

Az emlékiratok megjelenésének előzményei

„Az 1974-es év legnagyobb eseménye Mindszenty József emlékiratainak megjelenése volt. Magyarországra csak illegális úton juthatott be, ronggyá olvasott példányai köröztek nemcsak az egyházon belül, de egyetemi kollégiumokban, értelmiségi körökben, olvasásuk a reveláció erejével hatott. Egyike lett azon műveknek, amelyek a maguk szellemiségével megrepesztették a kommunista rendszer ideológiájának monolit tömbjét.”⁹

Balogh Margit

3

1962-ben lejegyzett végrendeletében¹⁰ a bíboros így ír: *“A szocializmussá hamisított marxizmus-leninizmus a magyar népnek méreg és halál.”* Amerikában pedig kijelentette: *“A szabadkőművesség ugyanaz szalonkabátban, mint a bolsevizmus mezítláb.”*¹¹ Most, a bolsevizmus, a szabadkőművesség, és a gyakorlati ateizmus újszerű és egyre agresszívebb támadása idején az Emlékiratok útmutatása fokozottan időszerű! Amikor a bíboros 1974-es amerikai útja után ismét európai földre lépett, a világ már várta Emlékiratainak megjelenését. A párizsi *“Le Monde”* ezt írta: *“A jelek szerint a Szentszék egyetlen kérdésben nem tudja befolyásolni Mindszentyt: emlékiratai kiadásában. A könyv meg fog jelenni.”*¹²

Közi Horváth József, volt országgyűlési képviselő az alábbiakat írta az előkészületekről: *“Sok dolga és elintéznivalója között egyike volt a legfontosabbnak *“Emlékirataim”* című könyvének végső formába való öntése és kiadása. Megvolt az a ritka képessége, hogy egy-egy távoli országból visszatérve azonnal folytatni tudta az írást ott, ahol hetekkel vagy hónapokkal előbb abbahagyta. Ennek a képességének volt köszönhető, hogy a félezer oldalas, nagyformátumú munka aránylag rövid idő alatt elkészült.”*¹³

Az emlékiratok megjelenését nagy érdeklődés előzte meg, amely különböző sajtókonferenciákon is kiemelten előtérbe került. Az alábbiakban a sajtókonferenciákon az ezzel kapcsolatosan feltett kérdéseket, valamint a bíboros válaszait ismerhetjük meg.

Kérdés: Mikorra remélhető emlékiratai, történelmi munkái megjelenése? Igaz-e, hogy a kommunista kormány a Vatikánon keresztül igyekszik ezek kiadását megakadályozni?

Mindszenty válasza: *Munkáimon dolgozom, készülök kiadásukra. A kommunista kormány véleménye nem érdekel. Sem szóban, sem írásban nem politizálok, csak erkölcsi elveket, örök emberi jogokat védek és hirdetek! Ez szent hivatásom! A kommunista kormány felfogásával, amely minden megnyilatkozásomban politikát lát – nem törődöm.*

⁹ Balogh Margit: Mindszenty József (1892-1975) I. MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Budapest, 2015. 1371-1372. <http://real-d.mtak.hu/1149/>

¹⁰ Mindszenty bíboros itt idézett végrendelete Budapesten, az amerikai követségen készült 1962. október 19-én. Ez a bíboros szellemi végrendeletét tartalmazza a Csonka-országban élő, valamint a világon szétszóródott valamennyi magyar számára. Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 77. <http://www.ppek.hu/k360.htm>

¹¹ Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 64.

¹² Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 138.

¹³ Közi Horváth József: Mindszenty bíboros. Magyarországi Mindszenty Alapítvány, 2002. 94. <http://www.ppek.hu/k321.htm>

(Torontó, érseki hivatal gyűlésterme, 1973. szeptember 21.)¹⁴

Kérdés: Miért adja ki emlékiratait?

Válasz: *Az emberi jogokból senkit sem szabad kizárni, még egy bíborost sem. Több mint negyedszázadon át néma kellett hogy maradjak, s abban az időben, mikor még a számat se nyithattam ki, szünet nélkül gyalázhattak. De egyszer az életben, talán éppen életem végén, nekem is meglehet a jogom arra és igénybe vehetem a lehetőséget, hogy megmondjam: a velem kapcsolatos állításokban mi igaz és mi nem. Ezt követeli tőlem magas egyházi hivatalom és ezt kívánja magyar népem érdeke is. Kell, hogy a világ egyszer végre megtudja az igazságot!*

(Bécs, 1974. október 10.)¹⁵

Kérdés: Készülő emlékirataiban ír-e lefogatásáról és a börtönben való élményeiről?

Válasz: *Tárgyalom a memoárookban ezeket, de kérem, nem kell erről már most írni, nem kell heccelni azokat, akik félnek tőle, amit írok.*

(San Francisco érsekének hivatali helyiségében, 1974. június 6.)¹⁶

Hogy mire gondolt ekkor Mindszenty? Álljon itt erre vonatkozóan néhány idézet az Emlékiratokból, amelyekből ismételten képet kapunk a kommunizmus belső lényegéből fakadó, bármilyen megjelenési formájában megmutatózó gyűlöletéről, kegyetlenségéről. Ezt a sorsot sok magyar család is átélte, ahonnan elvették az apát, az anyát, a gyereket és lehet, hogy soha többet nem került elő, senki nem tudott továbbit sorsuk felől. A kommunistáknak bevált módszerük volt az, hogy még a nyomát is el kell tüntetni mindannak, ami kereszténységet, vértanúságot, ellenállást jelent. Lenin megmondta: az emlékezetet kell kiirtani! *“Van-e fájdalmasabb valóság a rab-temetésnél, a rabsírnál? A rabnak itt, ha lehunyja szemét vagy megszinegelik a torkát, sem anyja, sem felesége, sem gyermeke nem vehet tudomást a temetésről. Soha nem száll könny, virág, ima erre a sírra. Sem kő, sem jel nem mondja el, ki nyugszik e helyen.”* (Mindszenty József)

Mindszenty bíboros közvetlenül a letartóztatása előtt az alábbiakat nyilatkozta, amelyek már előre halomra döntötték kirakatperének aljas vádjait: *“Annyi célzatosan megszótt, százszor megcáfolt, de konokul tovább hirdetett valótlanosság nem tajtékzott mind a hetvennyolc elődöm körül együttvéve sem, mint körülöttem. Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben. Nem mondok le érseki tisztemről. Nincs vallanivalóm, és semmit nem írok alá. Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyengeségének következménye s azt eleve semmisnek nyilvánítom.”*

A kegyetlen kínzások először Budapesten, az Andrássy út 60-ban zajlottak, amely ma múzeum és ahol minderről külön megemlékezés is látható.

“Décsi alezredes megfenyeget, cinikusan mondja: ha úgy viselkedik, mint tegnap, jön a gumibot! Ezen az éjszakán talán kétszer is megveret. Megint csak a hajnal vet véget kínjaimnak. Egyik következő éjszaka a kihallgatók nem is kérdeznek. *Egész éjjelre átengednek a kínzóknak.* Egy nagy üres teremben csak ketten vagyunk együtt. A szokatlan mély csendből következtetem, hogy talán senki sincs a közelben. Az őrnagy felszólít, hogy vetkőzzem. Én nem vetkőzöm, mire ő a félhomályban levetkőztet. Elém áll és felteszi az első kérdést. Nem felelek. Újra rám rivall. Én megint hallgatók. Erre előveszi kihallgató szerszámaikat: egyik kezében van a gumibot, a másikban kinyitott, hosszú, éles kést tart.

¹⁴ Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél, Wien, 1973. 28. évfolyam, 53.

¹⁵ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 201-202.

¹⁶ Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 13.

Parancsokat ad, nagyot kiált, és mint lovardában a lovat, ügetésre fog. Hátamra és lágyékomra hullanak a gumibot-ütései. Hatalmában van egész testem; kerget, üz. Percig szünetet tart s így fenyeget: *>Szétverlek, felaprítalak reggelig. Hulládat darabokban a kutyáknak vetem és a csatornába dobom. Most mi vagyunk az urak!<* A lábamat fájósan szúrják a szálkák. Kimerülten lihegek a futástól; de futok, mert így kevesebb botot kapok. Gyenge vagyok, kimerült, minden idegszálam és egész testem kínban van. Lehet úgy éjjel után 2-3 óra, amikor belátja, hogy az ütlegelés és a futás, bár elcsigáz és gyötör, nem hozza meg az eredményt az ő számára. De tanúja volt két héttel előbb a primási palotában, ahogy fájdalmasan és könnyekkel a szemében édesanyám búcsúzott tőlem, amikor elhurcoltak. Nyilván erre emlékezve mondja: *>Ha meg nem vallod (kínzás közben máskor is élvezettel letegez), hajnalra ideszállítatom az anyádat. Meztelenül állítalak eléje. Anyádat itt üti meg a guta, de meg is érdemli, mivel téged hozott a világra! Te leszel a gyilkosa!<* Aztán tovább ütlegel, miközben nyargalnom kell. Én azonban hallgatok. Emlékszem, rettegés fogott el a gondolatra, hogy idehozhatja szegény édesanyámat. A félelemérzések befolyása alatt kezdem elhinni, hogy ezt megteszi. Csak arra a gondolatra nyugodtam meg végül, hogy édesanyámat Mindszentről - 200 km távolságból - lehetetlen lesz idehozatnia hajnalig. *A vallató tovább kérdez és ver. A szívem, a lábam már nem bírja. Idegrendszerem szinte vitustáncba kezd. Senki sem ismerne rám, aki csak egy hónappal is előbb látott. Sokat elbírunk, de mégis véges az erőnk. Ez a nyargalás és a gumibotozás hajnalig tart.* Ebben az idegállapotomban gondolok arra később a nap folyamán, hogy a következő éjjel vetek valami csontot nekik. Így a második éjjel megnevezek két halottat és egy emigránst. Időt akarok nyerni. Vontatva, adagolva adom elő a dolgot. (A megnevezetteknek volt valami közük az ügyhöz.) Kínzóm megőrül a neveknek. Én pedig megkönnyebbülten reméltem, hogy talán egy hét is eltelik, amíg rájön, hogy a megnevezettek régen sírban nyugsznak vagy a vasfüggönyön túljutottak. A “felültetésre” azonban korábban rájött. *Ezért a következő éjszakán is úgy ütlegelt és kínzott, mint az előzőn tette.* Az itt elmondott éjszakai futtatást később a fegyházban állítottam össze emlékezetfoszlányokból, amidőn ott ráléptem este egy szálkára és lábamban meg emlékezetemben működni kezdtek a >korábbi szálkák<. Éjjel két-három óra lehet, amikor azt hallom, mintha valakinek a teste lehullott volna az akasztófáról. Imádkozom a kivégzettek lelki üdvéért, azután eléjszakázom azzal a gondolattal: mikor kerül a rablógyilkosok után hasonló sorsra a Római Szent Egyház bíborosa? Szemben állok én is a kivégzéssel, a halállal. Azt pedig, hogy teljesen egyértelmű vallomást tegyek és a rendszert dicsérve hálálkodom vezetőinek, mint ez az oroszországi kirakatperekben annyiszor megtörtént, még 39 nap alatt sem tudták elérni.”

Az emlékiratok megjelenése

Mindszenty József emlékiratainak kiadására 1974 októberében került sor. Ünnepség és sajtókonferencia keretében mutatták be a világnak Mindszenty rég várt művét. Csonka Emil történész, szemtanú az alábbiakban tudósít erről a történelmi jelentőségű könyvbemutatóról.¹⁷

A bíboros a szomszédos Kronberg egyik szállodájának nagytermében adott a kiadókkal együtt sajtófogadást. Körülnézve a figyelő embereken, Mindszenty fenn a pódiumon kimondta nyilatkozata első szavait: *“Emlékirataim megjelenésekor mélységes hálával gondolok az Élet Urára. Életemet, szellemi és lelki frissességemet egyedül neki köszönhetem az embertelen meghurcoltatás után és tengernyi szenvedés ellenére. Amint 1948-ban, majd 1956-ban kijelentettem, most is hangsúlyozom: megbocsátok ellenségeimnek és megkínzóimnak is. Emlékirataim megjelenésekor örülök annak, hogy lapjain az egész emberiséghez szólhatok és megmutathatom, milyen sorsot tartogat számára a bolsevizmus. Mit jelent számomra ez a*

¹⁷ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 200-213.

mostani pillanat? Az első: az Élet Urának való hálaadás, hogy az isteni Gondviselés kihozott abból a helyzetből, amely annyiaknak hozott fizikai életmegszüntetést és annyiaknak tette életét - ha megmaradtak - roncsokká; én pedig a Gondviselés akaratából kijöttem, hosszas betegségek után is egészségesen, ép testtel és lélekkel. A másik, ami örömet szerez, hogy a másfél milliós magyar emigráció körében folytathattam a lelkipásztorokodást. És örülök annak, hogy most megjelenik az Emlékirat, már kezünkben is van, s így alkalmat nyerek arra, hogy rámutassak, mi vár a világra a kommunizmus révén.”

Mindszenty bíboros beszédében azokról sem feledkezett meg, akik ezt a nem könnyű munkát, a magyar (Weller Publishing kiadó) és a nagy világnyelveken való kiadást előkészítették (német: Propyläen kiadó, angol: McMillan cég). Ezek után felelt az újságírók záporozó kérdéseire.

Elsőnek természetesen az a kérdés került elő, hogy a könyv nem vatikáni tilalom, pápai tiltás ellenében látott-e napvilágot?

“Nem - hangzott a válasz -, nem volt tilalom, csak aggályoskodás.”

Az aggály az volt, hogy a magyarországi kommunista rendszer reagálni fog az Emlékiratokra: felfrissíti rágalmaikat a bíboros ellen és a magyar egyházon áll majd bosszút, amely azután az Emlékiratok megjelenése miatt nehezebb helyzetbe kerülhet. Erre Mindszenty bíboros válasza – még az Emlékiratok megjelenése előtt – a következő volt: “Megszoktam már a szüntelen rágalmakat az egyház ellenségei részéről s abba is beletörődtem, hogy az úgynevezett > haladó, baloldali katolikusok < az előbbiekkal együtt rendszeresen támadjanak. Nekem azonban emberi jogom, sőt, mint püspöknek kötelességem, hogy a rágalmakat, ha szabadon tehetem, visszautasítsam. Eltekintve attól, hogy ellenségeimnek megbocsátottam, emlékirataimban csak tényeket adtam elő s azokból, amint a Szentatyának is módjában állott megállapítani, hiányzik a kihívó, vagy polemikus hang, amely ürügyül szolgálhatna a nemtelen bosszúra, akár személyem, akár az egyház ellen.”¹⁸

A sajtókonferencián hangsúlyozta: könyve megírására készítette az a tény, hogy Magyarország primása volt, felelősséggel tartozott népének. “Ha - mondta - néma maradtam volna, az utókor, a történelem elítél engem, hogy nem álltam helyt úgy, ahogy elődeim századokon át megtették ... és itt van nekem magyar egyházam is; kérem, én 60 esztendeig szolgáltam ezt a magyar egyházat.”¹⁹

A hat évtized minden eseményére kitértek az újságírók. El kellett mondania papi pályafutásának kimagasló eseményeit, káplánságától kezdve primási ténykedésén, szenvedésein át egészen a szomorú felmentéséig (amely kirakatperének éppen 25. évfordulójára esett). A konfliktust, amely közte és a pápa között keletkezett – nevezetesen az esztergomi érseki széktől való megfosztást – Emlékirataiban úgy tárgyalja, hogy egyrészt tapintatból ne sikkadjon el maga a valóság, ne essék áldozatul az igazság. Másrészt úgy, hogy a hit és erkölcs legfőbb képviselője, a Szentszék tekintélye ne szenvedjen csorbát. Ezzel az eseménnyel kapcsolatban Adriányi Gábor, bonni professzor A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy című könyvében többek között ezt írja: “1972. október 10-én hozta a bécsi nuncius Mindszenty tudomására, hogy a Szentszék az ő kiutazásakor *garanciát* adott a kormánynak, semmi olyat külföldön nem tesz, vagy mond, ami a magyar kormány érdekeit sérti. Ez a hír Mindszentyt természetesen módfelett felháborította, elsősorban azért, mert erről Zágón prelátnak neki a budapesti tárgyalások alkalmával egy szót se szólt, holott ez neki kötelessége lett volna. Ha tudott volna róla, ő ezt a feltételt sohasem

¹⁸ Mészáros István: “Állok Istenért, Egyházért, Hazáért”. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 165.

¹⁹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 204.

fogadta volna el. Nem az teszi az egyháznak a jó szolgálatot, aki annak történetét elhallgatja, ... hanem aki annak valóságát őszintén feltárja. Ezek a tények a Vatikánnak egy olyan nem őszinte - mondjuk ki nyíltan hazug - keleti politikájáról tesznek tanúbizonyságot, amilyenre a pápai diplomácia egész történetében nincs példa.”²⁰

Az emlékiratok kiadását a magyarországi kommunista rendszer – a saját szempontjaiból érthető okoknál fogva, félve az igazságot feltáró könyv megjelenésétől – hevesen ellenezte, jelentőségét igyekezett minden erejével lekicsinyelni. Kapcsolatai révén – még 1974 nyarán – már előzetesen is sikerült megakadályoznia, hogy a megjelenő *Emlékirataim* az októberi Frankfurter Könyvvásáron ne kerülhessen ismertetésre, a könyvvásár hivatalos aktusaival ne legyen összefüggésbe hozható. Ennek érdekében a magyarországi Kultúra Kereskedelmi Vállalat vezérigazgatója, Kornis Pál a Frankfurter Ausstellung und Messe GmbH igazgatójának, Sigfred Taubertnek levelet juttatott el, amelyben zsarolási potenciálként tünteti fel a Magyar Népköztársasággal való „jó viszonyt”, amelyet – szerinte (illetve a Párt²¹ álláspontja szerint) – ilyen „barátságatlan akciók” által, mint az emlékiratoknak a könyvvásáron való hivatalos bemutatása, jelentősen ronthatnak. Kornis Pál és Sigfred Taubert között egy Németországba kiküldött állami ember, Bakó József volt a közvetítő. Arra azért nagyon vigyáztak a magyarországi szervek, hogy ez a kérdés ne kerüljön külügyi vonalra, mert akkor az emlékiratokra „még az érdektelenek felfigyelését is eredményezné.” Így az októberi könyvvásár alkalmával már maga a könyvkiadó, illetve annak befolyásos háttére határozta meg – vélhetően a könyvvásár igazgatóságának fentiekben vázolt, kommunista nyomásra történt lépését követően – a sajtókonferencia eredetitől eltérő helyét és időpontját. A kommunista rezsim tehát többirányú fellépésével és befolyásával ezt is el tudta érni, amely azonban a könyv világsikerére semmiféle negatív hatást nem tudott gyakorolni, minden ellenkező állítás ellenére sem!²²

Ennek eredményeképp 1974. október 11-én²³ (és nem 1974. október 10-én, a vásár első napján) a Frankfurt melletti Kronbergben, a Schloss-Hotelben (és nem Frankfurtban, a könyvvásáron) került sor az emlékiratok megjelenésével kapcsolatos sajtófogadásra.²⁴ Az alábbiakban erről a sajtókonferenciáról, illetve az eredeti időpont áthelyezésének előzményeiről készült jelentésből – a magyarországi rendszer által kiküldött személyek irányzatos megfogalmazásában – olvashatunk részleteket, illetve teljes dokumentációkat. Valamennyi anyag lelőhelye a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára.²⁵

„A volt hercegprímás sajtóértekezletén eredetileg nagyobb körben és már a vásár első napján, azaz október 10-én akarta megrendezni a Propyläen Könyvkiadó. Kevesen tudják, hogy ez a könyvkiadó az Axel Springer jobboldali (legalábbis a magyarországi kommunista besorolás szerint – a kiadó vezetője, Axel Springer ennek ellenére engedett a kommunista nyomásnak a tervezett sajtókonferencia módosításának tekintetében – KG) sajtócézár tulajdonába ment át. (...) A Springer nyomás nyilvánvalóan arra kényszeríti rá a kiadó (értsd: Propyläen – KG)

²⁰ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 8., 144-145., 213.

²¹ MSZMP: Magyar Szocialista Munkáspárt

²² Soós Viktor Attila: Mindszenty József emlékiratai. In: Mindszenty József emlékezete. Vasi Szemle LXIX. (2015) 5. szám (tematikus szám). 893–913. old. <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/soos.htm>

²³ Az esemény időpontjának (október 11.) megadása megegyezik Mindszenty bíboros titkárának, Mészáros Tibornak a naplójegyzeteiben szereplő adatával.²³

²⁴ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 391-397. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k248.htm>

²⁵ Korábban MOL. Krajsovszky Gábor: Harcold halálig az igazság harcát. <http://www.ppek.hu/k814.htm>

vezetőségét, hogy olyan kétséges műveket adjon közre, mint Mindszenty József könyve. A 10-ére (éertsd: 1974. október 10. – KG) meghirdetett sajtókonferenciát elhalasztották Springer közvetlen kérésére. Amikor ugyanis már látszott, hogy a nyugati sajtó erőteljesen firtatni fogja a volt hercegprímás és a Vatikán kapcsolatát, Axel Springer személyesen érkezett meg Frankfurtól húsz kilométerre fekvő Kronberg Hotelbe, magától a sajtóértekezlettől már távol tartotta magát (nyilván a „kellemetlenségektől” akarta megóvni magát – KG). Az értekezletre csak válogatott újságíró had juthatott be; én a vásár igazgatóságától szereztem meghívót, természetesen nem a saját nevemre, hiszen magyar állampolgárt aligha engedtek volna be. A sajtóértekezleten a világlapok tudósítói vettek részt, kb. tizenhatan, valamint négy rádió és televízió állomás. (...) Az ülést a kiadó igazgatója nyitotta meg, majd utána Mindszenty József nyilatkozatot adott. Ennek a nyilatkozatnak angol nyelvű átíratát megszereztem a Times tudósítójától és ezt jelentésemhez mellékelem.

(...) Egy baloldali szociáldemokrata német újságíró megkérdezte, hogy az adott körülmények között helyesnek tartaná-e Mindszenty József, ha a katolikus egyház Magyarországon a föld alá vonulna. Mindszenty ezt helyesnek tartaná (vö. jelen tanulmány *Föld feletti és földalatti egyház* alfejezetével). A nyugati sajtókonferenciákon természetesen mindig a kellemetlen (éertsd: a kommunista rendszer szempontjából kellemetlen – KG) kérdéseknek van inkább helyük, de az én hétesztendős frankfurti tapasztalatomban nem érzékelttem még ilyen ellenséges (éertsd: kommunista-ellenes – KG) légkört. Nyilvánvalónak tetszett előttem, hogy még Springer propagandája sem képes ezt a szélsőséges uszítás centrumába állítani. A sajtókonferencia után a Bild Zeitung megjelent tudósítójával beszéltem – még ők, a Springer közvetlen szócsövei sem csinálnak nagy storyt Mindszenty József frankfurti megjelenéséről, mert úgy vélik, hogy még az egyházon belül is Mindszenty egy jobboldali kisebbség szócsöve.²⁶ A jelentés ezzel is Mindszenty bíboros munkájának felbecsülhetetlen jelentőségét igyekezett minél inkább dezavualni. Az viszont tény, hogy a megjelenést követő első tíz nap alatt az emlékiratoknak csak a német nyelvű kiadásból 25.000 példány fogyott el! Mindszenty bíboros ezen a sajtókonferencián elhangzott beszédjében azokról sem feledkezett meg, akik ezt a nem könnyű munkát, az emlékiratok kiadását, mint kiadók lehetővé tették, a magyar (Weller Publishing Kiadó, Vörösváry István), a német (Propyläen Kiadó, Ullstein GmbH) és a nagy világnyelveken (angolul a Macmillan Kiadó) való kiadást előkészítették. A sajtókonferencia jelentős része, valamint a kapcsolódó kommentárok anyaga az elsők között került publikálásra Csonka Emil munkájában,²⁷ majd később az Astra Mária Rádió adásában.²⁸

²⁶ Másolat a 003280/4/1974 számú szigorúan titkos akta mellékletéről. Ungváry Tamás jelentése Molnár Ferenc államtitkár részére (Kulturális Minisztérium), 1974. október 23. MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/4 1974. november 1. Tárgy: Mindszenty frankfurti sajtóértekezlete.

²⁷ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 200-213.

²⁸ http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

Kultúra
Külkereskedelmi Vállalat
Vezérigazgató
Budapest, 1974. június hó 24.
„B i z a l m a s”

Nagy László főosztályvezető h. elvtársnak,
KÜLÜGYMINISZTERIUM
V. Területi Főosztály,
B u d a p e s t

9

Kedves Nagy Elvtárs!

Mellékelem frankfurti kiküldöttünk, Bakó József elvtárs telefonon már jelzett feljegyzését és Taubert úrhoz írandó levelem tervezetét.

Kérem, hogy véleményét mielőbb közölje, mert szerdán /26-án/ lenne alkalmam a levelet futárral kiküldeni.

Eltársi üdvözzel:

Kornis Pál

MELLÉKLETEK

29

²⁹ MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/2 1974. június 25.
Tárgy: Mindszenty „Életem” c. könyvének megjelentetése.

FELJEGYZÉS

Kornis et. részére

Tárgy: Sigfred Taubert úrral, a „Frankfurti Könyvvásár” igazgatójával a Mindszenty. Életem c. könyv megjelenésével kapcsolatban meghirdetett sajtófogadásról folytatott megbeszélésről.

Fenti tárgyban Taubert úrral egy alkalommal személyesen, egy alkalommal telefonon beszéltem. Taubert úr kijelentette, hogy a Kiadóval beszélt és meg tudja akadályozni, hogy a „Könyvvásár” területén sajtófogadás a könyv megjelenésével kapcsolatban ne legyen.

Javasolta, hogy ha azt akarjuk, hogy a sajtófogadással kapcsolatban különös ügy ne legyen, akkor ne vigyük a témát külügyi vonalra, mert az egyértelműen problémát és még az érdektelenek felfigyelését is eredményezné.

Második alkalommal Taubert úr hívott telefonon és közölte, hogy találkozott a Propyläen Verlag vezetőjével és ígéretének megfelelően beszélt a meghirdetett sajtófogadásról. A Kiadó vezetője közölte, hogy a sajtófogadást nem a könyvvásáron tartják, még csak nem is Frankfurtban, hanem a Frankfurttól 30 km-re a Taunus hegységben levő egyik szállodában. A meghívottak számát minimálisra csökkentik, a sajtófogadás célja a jelenleg gyártás alatt levő könyv eladásának elősegítése.

Taubert úr kihangsúlyozta, hogy mondjam meg Kornis elvtársnak, hogy a könyv sajtófogadásának kereskedelmi jellege lesz, a könyv megjelenését megakadályozni nem lehet, és ő is kérte a kiadót, hogy kerüljenek el minden olyan megnyilvánulást, ami esetleg a Könyvvásár légkörét zavarná.

Budapest, 1974. június hó 24.

Bakó József

30

³⁰ MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/2 1974. június 25.
Tárgy: Mindszenty „Életem” c. könyvének megjelentetése.

Sigfred Taubert úrnak
Ausstellung und Messe GmbH igazgatójának

Igen Tisztelt Taubert úr!

Miután legnagyobb sajnálatomra nem volt szerencsém Önnel személyesen találkozni, és így csak frankfurti kiküldöttünk, Bakó József úr közvetítésével volt alkalmam Önnel a Propyläen Verlag sajtófogadásával kapcsolatos problémákat tisztázni. Szeretném megköszönni Önnek azt a Bakó úron keresztül kapott tájékoztatást, hogy a sajtófogadás szűk körben és nem Frankfurt területén kerül megrendezésre és a „Frankfurti Könyvvásár” igazgatója az Ön által képviselt hagyományokhoz híven nem ad lehetőséget arra, hogy a Propyläen Kiadó sajtófogadását Mindszenty József könyvének megjelenésével kapcsolatban a „Frankfurti Könyvvásár” hivatalos aktusaival összefüggésbe lehessen hozni.

Ön természetesen megérti igen tisztelt Taubert úr, hogy a Magyar Népköztársasággal szembeni ilyen barátságtalan akciók – amennyiben hivatalos színezetet kapna – ronthatják azt a hosszú éveken át kialakult korrekt viszonyt, amely közöttünk fennáll és ezért tartottam szükségesnek, hogy az Ön véleményét időben kikérjem.

Ismeretségünk és az Ön sokéves munkásságának ismerete alapján meg voltam győződve arról, hogy a „Frankfurti Könyvvásár” az Ön vezetése alatt elhatárolja magát az ilyen jellegű akcióktól, mert célja az együttműködés erősítése, amelyet a magunk részéről is támogatunk és támogatni is fogunk.

Megköszönve fáradozását, engedje meg, hogy ezt az alkalmat használjam fel arra, hogy külön is minden jót kívánjak közelegő születésnapja alkalmából és remélem, hogy még sok évet fogunk gyümölcsözően együttműködni.

Baráti üdvözlettel:

Kornis Pál
vezérigazgató

31

³¹ MOL KÜM/TÜK XIX-J-1-j Vatikán 1974. 160-28 tétel 113. doboz 003280/2 1974. június 25.
Tárgy: Mindszenty „Életem” c. könyvének megjelentetése.

A bolsevizmus és a keleti politika károkozása

“Mindszenty bíborost 1948 decemberében Kádár parancsára hurcolták el az Andrássy út 60 kinzópincébe az ávosok; 1949 februárjának elején Kádár parancsára ítélték hazug per keretében előbb halálra, majd életfogytiglani börtönre; s most – éppen ezek 25. évfordulóján – ugyanannak a Kádár Jánosnak utolsó parancsa a vatikáni diplomatákon át, Casaroli érsek közvetítésével, a pápa levelén keresztül csapott le rá.”³² Casaroli ennél még jóval korábban, 1967. október 14-én “Emlékeztető”-t adott át a római magyar nagykövetnek; ebben “a pápa, mint a katolikus egyház legfőbb vezetője, teljes befolyását latba veti, hogy Mindszenty, miután elhagyta az országot, ne avatkozhasson be a magyar egyház életébe, ne nyilatkozzon a Magyar Népköztársasággal és kormánnyal szemben, tartózkodjon ellenséges tevékenységtől, és ne akadályozza a magyarországi katolikus egyház működését.”³³ “Vajon miért volt szimpatikusabb a Szentatya számára a magyar kommunista párt első titkára, mint az anyaszentegyház megkínzott bíborosa, aki elutasította a kommunista ideológiát?” – teszi fel a kérdést fenti gondolatához kapcsolódóan Mészáros István professzor. “Tudjuk – írja válaszában –, hogy VI. Pál pápára és környezetére nagy hatást gyakoroltak francia baloldali filozófusok, akik szerint egyrészt a kommunizmus a jelen és jövő szilárd társadalmi rendszere, másrészt a kommunizmus a jövőben kereszténnyé fog válni s az egyház támasza lesz. Kétségtelen: teljesen téves volt mindkét vélekedés.”³⁴

Mészáros Tibor, Mindszenty bíboros utolsó személyi titkára visszaemlékezéseiben az alábbiakat állapítja meg; Rómában ráálltak a keleti politika vonalára, és erről nincsen letérés. A francia baloldali püspököknek és egyháziaknak ma nagy befolyásuk van a Vatikánban. VI. Pál egészen francia párti. Azokra a mi argumentumaink, a mi érveink a keleti politika ellen, a kommunizmus ellen egyáltalán nem hatnak, mert ők teljesen baloldaliak.³⁵ Mindjobban elszomorodtam, mert láttam, hogy budapesti kommunista tárgyalófeleiben és Kádárban a pápa jobban bízik, mint Mindszentyben.³⁶

Róma akkor határozta el magát Mindszenty lemondatására, amikor bizonyossá vált, hogy az emlékiratait kiadja – erről egy római monsignore adott felvilágosítást. Róma nem engedheti meg, hogy egy hivatalban levő érsek vagy prímás egy mai rendszerrel szemben, bármily istentelen legyen is az, egy ilyen súlyos vádirattal álljon elő, amikor a Vatikán gyakorlati politikai okokból ezt a rendszert, amely istentelen kommunista, s az egyházat meg akarja semmisíteni, az egyház “megmentése” céljából már elismerte.³⁷

“Üldözői, Egyháza legnagyobb ellenségei éppen a saját egyházi feletteseit használták fel ellene és először hazájából, majd érseki székéből is eltávolították. Páratlan megaláztatás volt ez. Gyenge vigasz, hogy az egyházi vezetés ettől a Krisztus Egyházát megszegyenítő lépéstől remélte az egyszerű hívek vallásgyakorlását megkönnyíteni. Ezzel szemben azt tapasztalhattuk, hogy helyzetünk ettől a lépéstől nemhogy könnyebb lett, de annál inkább rosszabbodott. Lenin örökösei, a harcos ateisták – ezúttal egyházi segédlettel – ismét

³² Mészáros István: “Állok Istenért, Egyházért, Hazáért”. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 146.

³³ Mészáros István: Mindszenty és az “Ostpolitik”. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 123.

³⁴ Mészáros István: “Állok Istenért, Egyházért, Hazáért”. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 147.

³⁵ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 179.

³⁶ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 242-243. <http://www.ppek.hu/k177.htm>

³⁷ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 165-167.

megnyertek egy csatát.” – olvashatjuk a Száműzött bíboros szolgálatában című könyv bevezetőjében.³⁸

A frankfurt-kronbergi ünnepségen Mindszenty asztalánál ott ült Szolzsenyicin barátja, a szovjet infernót megírt író is, Maximov. Szolzsenyicinre és a száműzött orosz írókra kitérve Mindszenty a többi közt a következőket mondta:

*“Eltűnődöm azon, hogy könyvem a száműzött orosz írók műveivel együtt lát napvilágot. Én, aki minden bizonnyal csak a Gondviselés kegyelméből maradtam életben és állok most itt, ősz tanúként az emberiség felriasztására, talán utalhatok arra, hogy ez az összetalálkozás sem a tiszta véletlen műve. Nem, mert ez a találkozás is gondviselészerű, avégből, hogy tanúságtételeink egymást hitelesítsék ennek a kétkedő, történelmi felelősséget alig érző nemzedéknek a szemében.”*³⁹

A sajtókonferencián az Emlékiratok német kiadója bejelentette: a bíboros könyve mindössze tíz napja van csak forgalomban, és máris 25 000 példány fogyott el belőle. És ez csak a német kiadás. A magyar kiadással együtt rövidesen 17 nyelven lát napvilágot Mindszenty bíboros tanúságtétele.

Az Emlékiratok megjelenésére az Állami Egyházügyi Hivatal vezetője, Miklós Imre⁴⁰ epés rádiónyilatkozattal reagált s a könyv pusztá létét igyekezett úgy beállítani, mintha Mindszenty ártott volna az egyháznak és aláásná a pápa tekintélyét. Felsorolt több intézkedést, melyet a kommunista kormány az egyház érdekében állítólag tett. Ezek az intézkedések azonban, miként Mindszenty memoárjai és más magyarországi papok is tanúsítják, a gyakorlati végrehajtás során olyannyira korlátozó jellegűek, hogy a vallásos életet erősen akadályozzák. A bíboros Emlékiratainak megjelenése a hatalom magyarországi birtokosait feltűnően idegessé tette - írja a Neue Zürcher Zeitung. A rádiónyilatkozatról és a Mindszentyt befeketíteni akaró igyekezetről pedig ezt írta: “Annyira álszent, hogy az már gusztustalan.”⁴¹

Ezt a könyvet, persze, mohón vették kézbe és olvasták a vasfüggönyön túl is, és akik legelőször megkaphatták, a rendszer kiváltságosai voltak. (A bíboros ellenségei körében az “Emlékirataim” a legrettegettebb könyv volt.) Ezek között van egy pap, aki a háború után, Mindszenty üldöztetése idején jól ismert alakja volt a politikai életnek és a barikád másik oldalán állt, nem ott, ahol a bíboros. “Balogh páter”⁴² – így ismerte mindenki. Rákosi Mátyás számára hasznos kirakati díszfigura, eszes és cinikus. Elolvasva Mindszenty Emlékiratait ezt a figyelemre méltó megjegyzést tette: “A baj az, hogy Mindszenty mindenkit a maga mértékével mér.” Sokatmondó tömör mondat. A cinikus ember elismerése az erkölcsi emelkedettség iránt. A bűn hódolata az erény előtt!

Az emlékiratok megjelenése és a hivatalfosztás

„Ma éjjel furcsa álmom volt. Azt álmodtam, hogy Casaroli érsek meghirdetett egy pályázatot, aminek a célja az volt, hogy az evangéliumból, különösen a szenvedéstörténetből el kell távolítani mindazokat a személyeket, akik valamiképpen nem jó, azaz negatív szerepet játszanak: Pilátust, Barabást, Júdást meg a többieket, mert különben a főpapok arra

³⁸ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 8.

³⁹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 205.

⁴⁰ https://epa.oszk.hu/03300/03307/00010/egyhaztorteneti_szemle_2004_02_120-144.htm

⁴¹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 212.

⁴² https://epa.oszk.hu/03300/03307/00010/egyhaztorteneti_szemle_2004_02_094-102.htm

vetemedhetnek, hogy ezeknek a személyeknek a nyomán a Kádárokat, Ceausescukat, egyszóval a népelnyomókat és kínzókat ezekkel a személyekkel összefüggésbe hozzák. Aztán volt egy másik pontja is a pályázatnak: Casaroli érsek azt akarta – ellenkezőleg a II. vatikáni zsinattal –, hogy be kell hozni, hogy a papok tegyék le a modernizmus elleni esküt, és annak az első pontja az lenne, hogy ezentúl főpapoknak nem szabad emlékiratokat írniuk.”⁴³ Ezt mondta el 1974. február 9-edikének reggelén egy személyes beszélgetés alkalmával Mindszenty bíboros Bécsben az ott jelen levőknek.

Az ebben az álomban előkerült kérdéshez kapcsolódik Mészáros Tibor egyik korábbi, 1974. január 9-i emlékezése, amely azon a napon történt, amikor Rómában járt a pápánál, Mindszenty bíboros lemondatásának megakadályozása érdekében. A pápai kihallgatást követően egy bíborossal⁴⁴ való találkozásán tudomására jutott belső információkat így örökíti meg: „Délután találkoztam egy másik monsignoreval, aki bár nem aktív résztvevője az ügyeknek, de jól ismeri. Ő világosított fel a következőkről; először is arról, hogyha a magyar kommunisták nyomása nagy is, hogy kezükbe kaparinthassák az állami egyházügyi hivatal révén a magyar primás tekintélyét, ez csak egy kísérője az egész ügynek. Róma akkor határozta el magát Mindszenty lemondatására, amikor bizonyossá vált, hogy az emlékiratait kiadja. Ez a római monsignore megmagyarázta nekem, hogy a római leveleket *more romano*, vagyis római módra kell értelmezni. Ők nem jönnek a nagy ágyúval! Ők nem jönnek mindjárt kemény követelésekkel, hanem mondataikat nagyon finoman, inkább feltételes módban fogalmazzák meg. Így értelmezhető a Szentatyának a kijelentése, amely a múlt nyáron hangzott el, miszerint az Emlékiratok megjelentetése a Mindszenty személye elleni támadásokat csak fokozni fogja, és bosszút vált ki a magyar egyház ellen. Ez már ezt az irányt jelezte, amit a mindenszentekkor kelt személyes levelében ki is mond. Róma nem engedheti meg, hogy egy hivatalban lévő érsek vagy primás egy mai rendszerrel szemben, bármily istentelen legyen is az, egy ilyen súlyos vádirattal álljon elő, amikor ő maga ezt a rendszert már elismerte. A kettő összeegyeztethetetlen, incompatibilis. (...) Róma akkor határozta el magát erre a lépésre, amikor a német Spiegelben megjelent az a hír, hogy a primás megkötötte a szerződést emlékiratainak kiadására Ullsteinékkal és a McMillan céggel.”⁴⁵

A hivatalfosztás közvetlen előzményét képezte még az is, hogy Mindszenty bíboros angliai útja alkalmával 130 angol parlamenti képviselő lépett fel a kommunizmus ellen hivatalos formában, nyilatkozattal – erről Mindszenty bíboros természetesen nem tehetett.⁴⁶ Ez a két tény a pápát az ez ügyben való végső lépésre indította.

Még az Egyesült Államok budapesti követségén, végrendeleti tanúk jelenlétében így jellemezte emlékiratainak elkészült részét: „Rendeteg könyv jelent meg a világ- és magyar bolsevizmusról, kevés tapintott rá a lényegre. Kézirataimban a meglátás nem szokványos, de megtapasztalt. (...) Az azylum egyetlen, vagy egyik legnagyobb hátránya a Memoir és egyéb művek vesztegzára. Amely pillanatban megszűnt az azylum, sürgős a művek megjelenése.”⁴⁷

A lemondatás körülményei ismertek. 1973. november 1-én VI. Pál pápa Mindszenty bíborost felszólítja az esztergomi érseki székről való lemondásra. Ezt Mindszenty bíboros nem fogadja el. 1973. december 18-án a pápa jelzi a bíborosnak, hogy megüresedettnek fogja nyilvánítani

⁴³ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Abaliget, Lämpás Kiadó, 2000. 209-210.

⁴⁴ Mészáros Tibor nem említi a nevét.

⁴⁵ Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972–1975). Abaliget, Lämpás Kiadó, 2000. 165-166.

⁴⁶ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 145.

⁴⁷ Budapest, 1962. október 19. Carl. R. Sharek és Joseph Sherman végrendeleti tanúk előtt. <http://5mp.eu/web.php?a=ministransok&o=DxgvXqsvzU>

az esztergomi érseki széket. 1974. január 9-én Mindszenty Bécsben levő titkára, Mészáros Tibor egy sikertelen kísérletet tesz arra, hogy a pápát meggyőzze szándéka helytelenségéről. Mindszenty József 1974. február 5-én, éppen kirakatperének 25. évfordulóján pedig mély fájdalommal vette tudomásul azt, hogy VI. Pál pápa megfosztotta őt az esztergomi érseki széktől, alárendelve az egyház érdekeit a magyar kommunista pártvezér, Kádár János egyházellenes érdekeinek.

Mindszenty bíboros már a budapesti amerikai követségen, 1962-ben lejegyzett végrendeletében is ismertetést adott és rendelkezett emlékiratairól.

„Megírtam Emlékirataimat, hogy az utókor lássa jobban a ferdítő manőverekkel szemben, mik és hogyan történtek. Angol nyelven (és esetleg más idegen nyelveken) jelenjék meg. Ha jobb időkben népem kívánja, nincs akadálya a magyar megjelenésnek, de az eredeti kéziratból és ne az angol fordításból.

Szeretném, ha a többi kézirat is megjelenhetne. Rengeteg könyv jelent meg a világ- és magyar bolsevizmusról, kevés tapintott rá a lényegre. Kézirataimban a meglátás nem szokványos, de megtapasztalt.

A Memoirban vannak belpolitikai és külpolitikai fejezetek. Mindkettő elengedhetetlenül szükséges a döbbenetes magyar sors megértéséhez. A külpolitikai fejezet miatt lehet, hogy a hálátlanság vádja éri emlékemet vagy személyemet: hisz évek óta élveztem az US vendégszeretete felbecsülhetetlen jótéteményét. És nem tompítom a kritika életét. Amikor kértem az azylumot, nem tudtam, amit ma tudok. De úgy gondolom; egy elnök kritikája nem érintheti az US iránti személyi hálámat. És tompítottam az élt. A további tompítás az igazság rovására ment volna. Maga az US több fórumon élesebben bírált, mint én, a magyar. Nemcsak a szövetségi könyvtárt használtam, de a State Department-től is kértem ki hivatalos jegyzőkönyveket. Az azylum egyetlen, vagy egyik legnagyobb hátránya a Memoir és egyéb művek vesztégyára. Amely pillanatban megszűnt az azylum, sürgős a művek megjelenése.”⁴⁸

E nélkül a könyv nélkül a 20. század (egyház) történetét nem lehet hitelesen megírni. Mindszenty könyve azért forrásértékű, mert nem vádol, hanem a tényeket mondja el. A könyv magyar szempontból kiemelten fontos és jelentős kortörténeti dokumentum is.

Mindszenty bíboros 1974-ben e könyv fő céljait az alábbiakban jelölte meg: *„Tartoztam az emlékiratokkal a világ közvéleményének. Harminc éven keresztül én ellenem általában az ellenfeleim nyíltan beszéltek, nekem viszont nem volt módom nyilatkozni. Egyszer az életben azonban nekem is meg kell szólalnom, hogy megmondjam az igazságot. Az emberi jogok közé tartozik a szabad véleménynyilvánítás. Ettől egy bíborost sem lehet megfosztani.”⁴⁹*

Politika, II. vatikáni zsinat és totalitárius rendszerek

1974 októberében pedig, emlékiratai megjelenése alkalmából a politizálás vádjára az alábbiakat nyilatkozta: *„A vatikáni zsinat is kinyilvánította: az egyház mindig és mindenütt igénybe veheti a jogot, hogy a politikai jelenségek felett is ítéletet mondjon, amikor a személyes szabadságjogok és a lelkek üdve ezt megköveteli.”⁵⁰* „Bármit mondok is, a

⁴⁸ Budapest, 1962. október 19. Carl. R. Sharek és Joseph Sherman végrendeleti tanúk előtt. <http://5mp.eu/web.php?a=ministransok&o=DxgvXqsvzU>

⁴⁹ Sajtókonferencia, Missouri, 1974. június 20. In: Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 97-98.

⁵⁰ ZDF Magazin, 1974. október 10. In: Mindszenty-leveleskönyv. Összeállította: Mészáros István. Budapest, 1997. A kiadást gondozta: az Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt. 103.

Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 201.

jelenlegi rezsim azt fogja mondani: ez politika. Ha csak a Tízparancsolatot említem, a rezsim máris találva érzi magát. Neki már az is politika, ha azt mondom: Uradat, Istened imádd, és csak neki szolgálj. Ha azt mondom: Ne ölj, a rezsim mindjárt magára veszi. Ugyanez a helyzet, ha kimondom, hogy ne lopj! Ez is érinti őket, bár ők nem lopnak, csak »elkonfiskálnak«. Nem mondhatom, hogy ne rágalmazd, hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen, ne kívánjad se házát, se mezejét, se másféle jószágát. Hitler idejében megkérdeztek egy német püspököt, hogy mi a baj a Harmadik Birodalommal? Ez azt válaszolta: az, hogy ez a rendszer a Tízparancsolat egyetlen pontját sem tiszteli. Ezt mondhatom én is a magyarországi rendszerre.»⁵¹

Mindszenty bíboros 1972. január 25-én a pápa részére e téma tárgyában levelet fogalmazott, amely Vecsey Józsefen keresztül először Zágon Józsefnek került megküldésre, aki viszont különböző indokok miatt⁵² azt nem továbbította a pápának. A levél releváns részei a következők:

„Szentséges Atya! Szentséged 1971. december 14-én kelt levelét köteles gyermeki tisztelettel, de nagy fájdalommal vettem. Annál nagyobb volt a fájdalom, mert Szentséged arról a nagy kárról szólt, amelyet én a magyar egyháznak okoztam vagy a jövőben okozhatok. (...) Egy másik nem régi válaszomban tisztelettel megjegyezhettem: a budapesti és moszkvai kommunistáknak nagy örömet okozhatott – Magyarországból való kijöveletem követően – a kiközösített papok rehabilitációja. A lázadók feloldozása – váratlan és csodálkozással kísért módon – egybeesett az én száműzetésemmel, és így a Magyar Egyház üldözöinek kedvezett, hogy az úgynevezett békepapok – a vallás nagy kárára – jóval serényebben tevékenykedhetnek. A kommunisták öröme joggal lehetett teljes, hogy így még odaadóbb kollaboránsokat találjanak, ugyanakkor – és azt megelőzően 15 éven át – sehol sem szólaltak fel Magyarország Prímásának rehabilitálását kérve (a »justizmord« után). És most ez a nekem előírt hallgatás a kommunisták sikereinek csúcsa és tetőpontja lehetne.

Bár Szentséged levelében közvetlenül nem olvasható, de annak tartalmából és összefüggéséből feltételezhetem: ez a számomra előírt előzetes cenzúra azzal a rosszindulatú machinációval kapcsolható egybe, amelynek szerzői – mind engem gyűlölő kommunisták és marxisták – adventi lelkipásztori körlevelem igazi értelmét fájdalmas módon eltorzították. Ebben a lelkipásztori körlevelemben említést tettem fogságom 23 esztendejéről és az oroszok által elnyomott nemzetünk bajairól. (...) Nem óhajtom előhozni azt a számos példát, amelyekkel korunk propagandistái oly fondorlatos módon alakítják és deformálják az emberek véleményét. Ez csalárd módon megtörtént az én esetemben is. A marxista agitátorok – akik engem mindenütt kitartóan üldöznek – az »ideiglenes« szót előbb kiszakították lelkipásztori körlevelem összefüggéséből, majd utána átalakították »érvénytelenné«, hogy engem az újságokban, a rádióban és a televízióban támadhassanak: Magyarország Prímása Ausztria területi egységét vonja kétségbe; az osztrák-magyar határ érvényességét nem ismeri el, így megsérti a vendégjogot.

Ebben az ellenséges agitációban részük van a moszkvai és budapesti bolsevistáknak csakúgy, mint az osztrák marxistáknak. Ehhez számos katolikus is társult – papok és laikusok –, akik progresszivizmusban és koegzisztenciában gondolkodnak, akik mindig készek voltak segíteni a kommunistáknak. Amint a körülményekből kivehető, mindezek a seregek a Vatikánt is nagy szorgalommal törekedtek tévedésbe dönteni és Szentséged Államtitkárságának felelős személyét megteveszteni. Nem csoda, ha a sötétség fiai Rómában is sikerrel agitálnak,

⁵¹ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 201.

⁵² Somorjai Ádám: Ami az emlékiratokból kimaradt. VI. Pál és Mindszenty József 1971-1975. Bencés Kiadó, Pannonhalma 2008. 139. <https://mek.oszk.hu/23100/23191/23191.pdf>

miközben senkinek nem jutott eszébe e vehemens agitáció során: hallgassuk meg talán magát az elhíresült lelkipásztori körlevél szerzőjét!

Ellenkezőleg! Amint a propagandisták a szerzőket sohasem kérdezték meg, ugyanúgy teljesen kiesik ez a készség az Államtitkárság hivatalviselőinek emlékezetéből. Ezért – nagy fájdalomra – megtörténhetett, hogy Szentatya ezen elhíresült lelkipásztori körlevél értelméről nem volt pontosan és hűségesen informálva. Amennyire az okozati összefüggésből kivehető, a hivatalviselők feledékenysége szintén onnan eredhet, hogy az Államtitkárság által bevont magyar tolmács a fordítást a propagandistáktól ostobán vagy rosszindulatúan átvette. (És ez már azután történt, hogy Ausztria szocialista kancellárja, Bruno Kreisky (...) kijelentette, hogy a magyar primás nem az osztrák-magyar államhatár érvényességéről, hanem annak jelenlegi állapotáról beszélt.) Ily módon nem is tudhatom, de Szentséged levelét olvasva gyanú merül föl bennem: vajon az Államtitkárság vezetői – a kommunisták akaratának engedelmeskedve – engem előzetes cenzúrával Emlékirataim kiadásában akarnak-e megakadályozni? Alig tudom megállni, hogy ne időzzek tovább e gonosz törekvés leírásánál, és mindezt ne ilyen hosszan fejtsem ki. (...) Szentséged áldott és áldó kezeit csókolva Mindszenty József Esztergomi érsek Magyarország primása”⁵³

Az esztergomi szék megüresedetté nyilvánításának kérdéshez kapcsolódik egy másik, ugyancsak el nem küldött levél is. A két idézett levéltervezet hű képe az akkori vatikáni felső vezetés kommunista rezsimekhez való viszonyulásának.

„Beatissime Pater! Szentséged január 14-i válaszát a személyes követektől január 16-án délután 3 órakor vettem át és ezt a legfőbb Egyházi Méltóságnak kijáró tisztelettel olvastam át. Eddigi leveleimben mindannyiszor konkrét tényeket és aggodalmat tártam fel, de ezekre csak általános megnyugtatókat kaptam. Ezért most lelkiismeretben úgy ítélem, eljött annak az ideje, hogy súlyos aggodalmaimat, amelyek elsősorban nem személyemet, hanem magyar Egyházamat és népemet érintik, őszintén tárjam Szentséged elé.

Több mint két éve hagytam el hazámat engedelmeskedve Szentséged akaratának. Biztam abban, hogy sajátjaim közé jöttem el, akik minden tárgyalásnál mérlegre teszik majd több mint 25 éves küzdelmemet Egyházam és hazám emberi jogaiért. Nem így történt. Alig jöttem ki a szabad világba, a Szentszék próbálta megakadályozni azt, hogy az életfogytiglanra elítélt és örök némaságra kárhoztatott esztergomi érsek emlékirataiban ő maga mondja el a világnak az igazságot. Pedig ezeket Szentségednek be is mutattam és abban nem találtatott kivetni való. Magam is és sokan Egyházunk és népünk hű fiai közül föltettük magunknak ezek után a kérdést: Miért és kinek a javára történt ez? (*cui bono*). Mert szeretetünk és hűségünk az Anyaszentegyház iránt nem hagyhatott kétségben afelől, hogy magasabb érdekből kíván a Szentszék így cselekedni. Mindszenty József személye tudom itt másodrangú. Az első áldozat után meg kell hozni a másodikat is: a végleges visszavonulást és a némaságot. De lelkiismeretem parancsa, Egyházam és nemzetem iránti szeretetem és elkötelezettségem nem engedik meg, hogy fel ne hívjam Szentséged figyelmét – talán utoljára – arra, hogy milyen végzetes tévedést jelent ma a Szentszék ún. keleti politikája, amelynek útjában áll úgy látszik nem csak az én személyem, hanem a leigázott Magyar Egyház és népem szabadsága és igazsága is. Ennek a politikai iránynak lett a következménye máris, hogy a Szentszék hallgatott – pedig hangosan szót kellett volna emelnie –, amikor főleg a történelmi Magyarország területén élő, Rómához hű görög katolikus Egyházat teljesen megsemmisítették.

⁵³ Somorjai Ádám: Ami az emlékiratokból kimaradt. VI. Pál és Mindszenty József 1971-1975. Bencés Kiadó, Pannonhalma 2008. 136-138.

Ehhez lásd még: http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_115.html

Ez a politika (a keleti politika – KG) szó nélkül volt kénytelen eltérni azt is, hogy az istentelen bolsevista rendszer Közép- és Kelet-Európában 120 millió embert – az ázsiai népekről nem is beszélve – politikai és erkölcsi terror alatt tartson, és amióta Róma is tárgyal vele és engedményeket tesz neki, a teljes reménytelenségbe döntsön. Ami pedig az én népemmel illeti, ez a politika nem csak tűrte, de asszisztált is abban, hogy a magyarországi rendszer az ún. békepapok és békepüspökök segítségével végrehajtsa az otthoni vallásos életet, főleg a hitoktatást megbénító rendeleteit. A kapcsolat óta pedig 10 éven át hallgatott a nemzetirtó abortusz-törvény dühöngése idején is, amely pedig több mint 3 millió életet pusztított el a háború által amúgy is meggyengült nemzettestből 1½ évtized alatt. Mindez a Szentszék előtt ismert dolog. Jól ismert az a tény is, hogy a Vatikán megértő és engedékeny politikája ellenére újabb akciók indulnak a vallásszabadság és a kommunista alkotmányban biztosított iskolai hitoktatás ellen. 9 magyar püspöki székhelyen nincs iskolai hitoktatás, nemcsak párttagok és állami hivatalnokok, de azok családtagjai számára is tilos minden vallásgyakorlat. Hogy sikerült feltölteni az egyházi hierarchiát Magyarországon, igen ez is fontos, de sokkal fontosabb az, hogy milyen papokkal és püspökökkel és hogy mer-e és tud-e ez a püspöki kar érvényt szerezni a nép legegységesebb jogainak Magyarországon. Nincs tizednyi bátorsága a jugoszláv és lengyel püspöki karokhoz képest.

82 éves koromban nem a saját sorsom aggaszt, de Egyházamé, népemé. Hiszen egész életem e kettő szolgálatában telt el. Kijövetelem után is csak ezeknek akartam szolgálni: tartani a hitet, ápolni a reményt hazájuktól messze sodort híveimben. Kértem Szentségedet, adjon ennek a szétszóródott és a honvágytól sokszor kínozott 1 és fél milliós magyar népnek 2 segédpüspököt, mint kisebb emigrációknak már vannak. Csak 5 hónapra rá kaptam elutasító választ. Az elutasítás bürokrata érvekre hivatkozott és teljesen ignorálta az „Exul Familiae” pasztorális szempontjait. (A papi utánpótlás kérdése is aggasztott. Volt tervem erre is. Csak szóbeli válasz jött rá: „Ma úgy sincsenek papi hivatások.”) (A II. vatikáni zsinat egyik alapelve a papi kollegialitás. – A békepapok és békepüspökök után nem kérdezték meg a sokakat, a hűségeseket. Igaz nem is felelhetek volna szabadon. De nem kérdezték meg a „cura animarum” szellemében az emigrációs magyar papságot sem [1/5-e az összmagyar papságnak]. A másfél millió emigráns magyar és a papsága mégiscsak fontos szegmentuma egy nép életének. Az emigrációjuk okait sem lehet ignorálni.) (Ezek után mit tettem, amit ne kellett volna megtennem és mit nem próbáltam meg, amit meg kellett volna próbálnom? – Lelkiismeretem nyugodt. Deus scit, Deus iudicabit...— Isten tudja, isten ítél – KG és a történelem.)

A történelem, a magyaré még inkább, ismétli magát. 1551 egyik zivataros éjszakáján (intempesta nocte) György esztergomi érseket, Magyarország bíboros hercegprímását, Erdély kormányzóját, Lippa városában breviáriumoszás közben szúrták le I. Ferdinánd császár bérgyilkosai. Egyetlen bűne az volt, hogy szerencsétlen népe sorsán akart enyhíteni a szörnyű török és az érdektelen álnok német között... A Szentszék akkor a gyilkosokat kiközösítette. – Ma hol vagyunk? (hodie ubinam sumus?) A mai esztergomi érsek milyen érdekből kerül el az útból 2 évre a püspöki zsinat után? – Hallgassak bár, mint a sír, a világ közvéleménye elmozdításomat a 25. évfordulón elítélésem megpecsételésének a római Szentszék által fogja tartani. Bármi is történik, imádságom az eddigi marad: Mentse meg az Úristen az Egyházat minden jóvátehetetlen hibától, szegény hazámat, Mária országát pedig a pusztulástól. A levelet átnyújtók Szentséged azon szóbeli ígéretét is közölték velem, hogy elítéltetésem 25. évfordulójára való tekintettel, az esztergomi érseki szék egyelőre csak adminisztrátort kap. – Ezért a legtiszteleteljesebb kérésem lenne Szentségedtől közölni velem, hogy miért nem került ez be a levélbe is. Továbbá azt is, hogy mi áll az új esztergomi adminisztrátor kinevezési okiratában? (Mi, akiket az Isten Lelke rendelt a hit és az igazság megvallására a világ színe előtt, miért vagyunk mi olyan félnépek, a világ és diplomácia szemében „okosak és körültekintők”, mialatt sok világi hitvalló, egyszerű és tanult – lásd Szolzsenyicin,

Szacharov és a rengeteg névtelen, – életével, állásával, családja boldogságával, börtönnel és lelki gyötrellemmel, fenyegetések zuhatagával fizet hitvallásáért. Nem vigyáz rájuk senki, bent vannak az oroszlán torkában. Isten és hitük a pajzsuk.)⁵⁴

Föld feletti és föld-alatti egyház

Mindszenty bíboros – emlékiratai megjelenése alkalmából – a Kronberg-Frankfurtban 1974-ben tartott sajtótájékoztatón az akkori magyarországi katolikus egyház mibenlétéről a következőképpen nyilatkozott; a válasz burkoltan kapcsolódik a vatikáni keleti politikájáról való véleményéhez is.

„Egy másik kérdező azt kívánta tudni, vajon Mindszenty József véleménye szerint helyesebb lenne-e, ha a látható, föld feletti magyar katolikus egyházból földalatti, illegális egyház lenne?

- A jelen helyzetnél mindenesetre szerencsésebb volna a földalatti egyház, mint itt egy szolgálóegyház. Kérem, természetesen egy elvi álláspontnak vannak érthető, könnyen elfogadható vonatkozásai is és vannak nehéz áldozatok is. De nem tudom, nem több hit maradna-e meg egy földalatti egyházban, mint a föld felett az iskolák az egész ifjúságot megmételtyezik. Vannak olyan kérdések, amelyek súlyosak, de ez a földalatti egyház súlyos volt az elmúlt 300 évben is, amikor 22 pápa lett vértanú. De az egyháznak nem vált annyira hátrányára ez, ezzel a nagy áldozattal, mint amennyibe kerül ma az egyháznak a szolgaszerepe és a néma szerepe akkor, amikor Isten igéje ellen, emberi jogok ellen megy a harc és küzdelem.”⁵⁵

Mindszenty József Emlékirataim 2015-ös megjelentetése⁵⁶

<A Helikon Kiadó képviseletében 2014 januárjában Kovács Attila Zoltán irodalomtörténész, a kiadó főszerkesztője vetette fel, hogy a Helikon Kiadó szívesen újra kiadná ezt a fontos és nagy érdeklődésre számot tartó kötetet. A jogtulajdonos Mindszenty Alapítványt Kovács Gergely képviselte az új kiadás feltételeinek egyeztetése során. Az Alapítvány kért fel a szöveg történetkritikai gondozására, Mészáros István történész professzort pedig az anyag szakmai lektorálására. Mindszenty József halálának 40., érseki kиеvezésének 60., pappá szentelésének 100. évfordulóján Erdő Péter bíboros, prímás, Esztergom-budapesti érsek ajánlásával adhattuk közre ezt a nagyon személyes, és minden korábbi kiadásnál gazdagabb munkát.⁵⁷

⁵⁴ Somorjai Ádám: Ami az emlékiratokból kimaradt. VI. Pál és Mindszenty József 1971-1975. Bencés Kiadó, Pannonhalma 2008. 46-48, 56-58.

⁵⁵ A Deutsche Welle hangképes összefoglalója Mindszenty József: Emlékirataim című könyvének Frankfurt-Kronbergben 1974. október 11-én történt könyvbemutatójáról és sajtótájékoztatójáról. A teljes anyagot annak (Münchenben történt) összeállítója, vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésre Krajsovsky Gábor részére, amely az Astra / Mária Rádió (4131/Radio Maria Astra) adásában hangzott el 2002-ben, illetve jóval később ennek első fele megjelent a Szent István Társulat CD lemezén történt kiadásában, „Mindszenty szól” címmel, 2012-ben. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

⁵⁶ Soós Viktor Attila: Mindszenty József emlékiratai. In: Mindszenty József emlékezete. Vasi Szemle LXIX. (2015) 5. szám (tematikus szám). 893–913. old. <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/soos.htm>

⁵⁷ Mindszenty József: Emlékirataim (teljes kiadás). Sajtó alá rendezte: Kovács Attila Zoltán, Soós Viktor Attila. Helikon kiadó, Budapest, 2015. A könyv ismertetője: <https://www.mindszentyalapitvany.hu/alapitvany/kiadvanyok/mindszenty-jozsef-emlekirataim-teljes-kiadas>

Az *Emlékirataim* magyarul már öt kiadást megért,⁵⁸ mégis jelentőséggel bír ez az új megjelenés, hiszen 40 év óta mindig változatlan szöveggel és formában adták ki a kötetet. Úgy éreztük, hogy vissza kell nyúlni az eredeti forrásokhoz, elővenni Mindszenty József sokkal gazdagabb eredeti jegyzeteit, a részleteiben különböző gépelt szövegeket. Ezeket tanulmányozva vált előttünk bizonyossá a korábban is sejtett tény: a bíboros nemcsak hogy nagyon alapos előkészítő munkát végzett, és nagyon részlet-gazdag memoárt írt, hanem maga a kézirat több személy lektorálásán is keresztülment. Több szövegváltozat készült, ahogy haladt előre, és csiszolódott a szöveg. Kovács Attila Zoltánnak a Márai Sándor-művek kritikai kiadásánál használt módszerét alkalmazva, a különböző idősíkban keletkezett szövegeket fésültük össze. Ezt bizonyítja a 2015-ös kiadványban megjelentetett kimagasló forrásértékkel rendelkező kimutatás,⁵⁹ mely az egyes fejezetek „szerzőségéről”, azaz a Mindszenty-szövegek kiadásra történt előkészítéséről konkrétan és részletekbe menően számot ad.>

Szöke János atya visszaemlékezése a máriacelli temetésre

„A temetési szertartás méltó keretek között történt. König Franz bíboros, Bécs érseke pontifikált. Mellette láttuk Döpfner Julius bíborost Münchenből, Weber Johannes és László Stefan osztrák püspököket. Több bencés és cisztercita apát is jelen volt. A legnagyobb csoportot mégis az a száznál is több magyar pap képviselte, akik a világ minden részéről Mariazellbe jöttek a nagy Bíboros temetésére. A rendezők P. Werenfried van Straaten atyát kérték meg a gyászbeszéd elmondására. Az atya megemlítette, hogy Mindszenty bíboros küzdőtársa volt, és élete csúcspontjának tartja a nagy megtiszteltetést. Mindenki tudta: abban a nehéz időben, a megalkuvás és a kompromisszum világában, nem is volt olyan egyszerű a búcsúztató beszéd elmondása, hogy az érzékeny fülűek meg ne botránkozzanak. Beszédére napokon keresztül készült, bár gyakorlott szónok volt, akinek nem okozott gondot nagy tömeg előtt szószékre lépni. A római Fiumicino repülőtérrel indultunk Bécs felé. A gépen kezembe adta a beszédet, hogy olvassam el és mondjak róla véleményt. Hálát adtam az Istennek, hogy Werenfried atyát kérték fel szónoknak. Bizonyára más is tudott volna méltó búcsúbeszédet tartani, de minden valószínűség szerint nem olyan bátr. Beszédét gyorsan lefordítottuk magyarra, és a Szabad Európa Rádió magyar osztályának rendelkezésére bocsátottuk. A bécsi repülőtérrel gépkocsival utaztunk Mariazellbe.

Mariazellben a temetés előtti estén a televízió és a rádió szemfüles emberei meg akarták szerezni Werenfried atya beszédét. Először azt gondoltuk, be akarják építeni a másnapi közvetítésükbe, azért a nagy igyekezet. Kiderült, hogy nem a szakmai igyekezet vezette őket, hanem a megalkuvó félelem. Attól tartottak, a beszéd olyan témájú lesz, ami sértené a vatikáni Ostpolitik állásfoglalását, másrészt pedig tarthattak volna a magyar kormány tiltakozásától. Már attól is féltünk, hogy a Feichtegger szállóból, ahol laktunk, ellopják a kéziratot, és botrány lesz. Éppen ezért két másolatot készítettünk róla. Az egyikre egy német

⁵⁸ Mindszenty József: *Emlékirataim*. Vörösváry István kiadása, Toronto, 1974. november 4. (Első kiadás), 1975. április 21. (Második kiadás); 1988. Kardinál Mindszenty Stiftung, Vaduz, Lichtenstein (Harmadik kiadás), 1989. Szent István Társulat, Budapest (Negyedik kiadás); Magyarországi Mindszenty Alapítvány, Budapest, 2002. (Ötödik kiadás)

⁵⁹ Az *Emlékirataim* szövegváltozatok között találtam rá erre a kimutatásra. Mindszenty Alapítvány 34. doboz. A dosszién ez szerepel: „Prímás Úr kézírataiból készült első szöveg. Ennek alapján készült a német fordítás. Prímás Úr irányítása, ellenőrzése és felügyelete mellett Dr. Vecsey József válogatta ki, állította össze és egészítette ki.” Érdekes, hogy a SZÁMKIVETÉSBEN fő rész, és fejezetei: Tárgyalások a pápa megbízottjával; Vívódásaim; Rómában; A Pázmáneumban; Lelkipásztori utaim; Amiért nem mondhattam le; – nem szerepel ezen a kimutatáson. Hivatkozik rá Balogh Margit tanulmányában: Ikonná dermedt emlékirat, avagy egy jó pásztor naplója. Mindszenty József bíboros emlékiratainak története. In: Századok 2012. (146.) 1. szám 3–45. old.

pap, a másokra én vigyáztam. Ez valahogy kitudódott. A megvesztegetési kísérleteknek se vége, se hossza nem volt. Fenyegetőzés is lett belőle, de nem voltam hajlandó kiadni a beszédet. Nem így a német kolléga, mert őt sikerült a riportereknek beugratniuk. Azok elolvasták a szöveget, és azonnal rohantak vele König bíborshoz, hogy lám, P. Werenfried politikai beszédet akar mondani.

Mindszenty bíboros koporsóját körmenetben kísértük a kegytemplomba, amikor König kardinális titkára visszahozta a beszéd kéziratát. Magam is láttam a kéziratot: alá volt húzgálva piros ceruzával, úgy nézett ki, mint egy rossz iskolai dolgozat. P. Werenfried nem volt hajlandó javítani rajta. Azzal védekezett, hogy ilyen rövid idő alatt nem tud vele elkészülni, németül rögtönözni meg, külföldi lévén, nem tud. Később elmondta az igazi okot is: gyávának és opportunistának érezte volna magát a nagy Bíboros koporsója előtt, ha egy betűt is változtat a beszéden. Meggyőződésem, hogy a beszédnek történelmi jelentősége van.”⁶⁰

„A halotti toron magyar papok társaságában voltam. Az asztalunknál ült egy osztrák kolléga is. bekapcsolódott ő is a társalgásunkba. Véleménye meglepett. Azt mondta, hogy Mindszenty bíboros halálával lezárult a magyar egyháztörténelem egyik dicsőséges szakasza. Akármilyen lesz a következő fejezet, olyan kiemelkedő egyénisége, mint az elhunyt Bíboros, biztosan nem lesz. Azóta sokszor elgondolkoztam ezen a megállapításon, és igazat adtam az ismeretlen osztrák papnak. Az okoskodó, helyesebben a helyezkedő kollégák közül az egyik nagyon erősítette, hogy P. Werenfried az osztrák és német püspökök előtt az erős és félre nem magyarázható beszéde miatt – legalább is átmenetileg – kegyvesztett lett. Fültnúja voltam Julius Döpfner bíboros kritikájának, amelyet P. Werenfriednek, a mariazelli bencés priorátus folyosóján mondott: »Az atya alaposan kirohant a magyar püspökök ellen, és a vékonyfonalú Fatima-elmélet sem illett bele a mondanivalójába. Ön az Isten szócsöve, beszéljen és cselekedjen úgy, mint azt eddig tette.«

Mindszenty temetése után tényleg új korszak következett a magyarországi római katolikus egyház életében. Az egyház és a politikai élet utolsó nagy egyénisége a Bíboros személyével eltűnt. A Vatikán keleti politikája is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a magyarországi kommunista rendszer által létrehozott Egyházügyi Hivatal hazánkban az egyházi életet teljesen ellenőrzése alatt tarthatta. (...) Többen azzal vádolták a hős Bíborost, hogy elszámította magát, nem gondolt a kommunizmus térhódítására, és arra sem, hogy be kell rendezkedni a vele való együttműködésre. Lehet azonban, hogy éppen az ő imája volt az a természetfölötti erő, amely kikönyörögte a magyar nép és a magyar egyház számára is a szabadságot és biztonságot tett arról, hogy nem Mindszenty, hanem a társutasok számították el magukat.”⁶¹

Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni

(Elhangzott az áldott emlékü bíboros temetésén Máriacellben, 1975. május 15-én.)

Azon a kegyhelyen vagyunk, ahol Mária immár több mint 800 esztendeje édesanyai szeretettel hajol le a keresztény Európára; azon a kegyhelyen vagyunk, ahol ő elődeinknek vigaszt nyújtott a szomorúságban, erőt adott nekik a küzdelemre, és gyógyulást a lelki és testi szenvedésekben. Ott vagyunk, ahol az előző nemzedékek számtalanszor mondták ki Máriával,

⁶⁰ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. 126-128. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 73-75.

⁶¹ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. 137-139. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 85-87.

hogy „fiat”, hogy legyen nekem a te igéid szerint Krisztus újabb és újabb megtestesüléséhez a mi nyugati világunkban. És ha mi a mai napon, a mi szeretett bíborosunk elhunytá alkalmából kimondjuk a mi „fiat”-unkat, a mi „fiat”-unkat halálára, mely – a pápa szavai szerint – „egy lángot oltott ki, melynek sugárzó fénye az Egyház életének utóbbi évtizedeit beragyogta”, hisszük, hogy a drága kincsű magyar búzaszem, amelyik most Mária kertjének földjébe hull, nem marad magában, hanem dús gyümölcsöt terem.

„Hiszen az igaz lelke Isten kezében van, és nem érheti többé szenvedés, mert Isten próbára tette, és magához méltónak találta.”

Isten megpróbálta őt. Olyan keresztúton vezette végig, amit bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel járta ezt az utat, anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna, de nem is tért ki előlük, amikor kompromisszummal vagy meneküléssel megkönnyíthette volna életét. Hűségesen követte az Urat, mert ahol Krisztus volt, ott kellett az ő szolgájának is lennie.

Kimondhatatlanul sokat szenvedett!

Aki 1949. február 5-én visszafojtott könnyekkel hallgatta perének a rádióban közvetített részleteit, soha nem fogja elfelejteni azt a hangot, azt az elhaló hangot, amely egyre csak sóhajtott: „Igenis, igenis, úgy van.”

Ez nem az igazi Mindszenty hangja volt, hanem a meghamisított, a manipulált Mindszenty öntudatlan dadogása. A meggyötört emberé, akit sátáni mesterkedéssel, irgalmatlan ütlegelésekkel akarat nélküli nyomorékká tettek. „A balgák szemében szinte halottnak tűnt.”

A fizikai bántalmaknál is jobban szenvedett akkor, amikor az úgynevezett „békés koegzisztencia” közepette az ő világító alakját csalással, megtévesztéssel és rágalmakkal szisztematikusan elhomályosították, úgyannyira, hogy Krisztus szemrehányása: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, mely megöli a prófétákat, és megkövezed azokat, akiket hozzád küldök”, a mai Egyházra is alkalmazható. „Ily módon ebben a világban elveszítette az életét, de megőrizte azt az örök életre.”

Még többet szenvedett a kereszt alatt, amelyet ő maga a saját élete legnehezebbikének mondott, amikor nyolcéves kommunista rabság és az amerikai követség tizenöt éves önkéntes fogsága után néma tiltakozását és szeretett hazáját el kellett hagynia.

„Az Isten megpróbálta őt, és magához méltónak találta.”

Éjjel-nappal szenvedett a Magyarországról érkezett levelek szomorú tartalma miatt. Az egyikben például ez állt: „Isten színe előtt írom e sorokat. Magyar pap vagyok, aki elutasította, hogy elhagyja hazáját, s aki kész arra, hogy életét az Egyházért feláldozza. Komoly okaim vannak arra, hogy azt gondoljam: a szabad Nyugat nem ismeri eléggé a mi tragikus helyzetünket. Attól tartok, hogy a katolikus Egyházban olyan papok és püspökök vannak, akik nincsenek tisztában megaláztatásaink mélységeivel, és kétségbe vonom, hogy a mi magyar püspökeink római látogatásaik során a Szentszékkal szemben teljesen őszinték lennének. A magyar Egyház a kommunista állam cselédjévé lett. A valóságban nem a főpapi hierarchia kormányozza, hanem a rendszer népbiztosai és megbízottai, akiket a kommunista párt nevez ki, és akik egyben a titkosrendőrség emberei. Az általuk ellenőrzött püspöki iroda nem más, mint az ateista államhatóság végrehajtó szerve, és csak a kommunista politika céljait szolgálja. Isten színe előtt és az egész katolikus Egyház fóruma előtt tanúsítom – állításaim súlyosságának tudatában –, hogy Krisztus fenséges jegyesét itt nálunk nemcsak a becsületére való üldözés, hanem még kiválasztott fiai egy részének árulása révén is az istentagadók rabszolgájává alacsonyították.”

Eddig a Magyarországról jött levél.

E levél tartalma mélyen lesújtotta Mindszenty bíborost. Főleg annak a tudata, hogy Krisztus szava, mely szerint „aki szereti életét, el fogja veszíteni azt”, Magyarországon is többszörösen

beigazolódik. És ebben az összefüggésben kimondhatatlanul sokat szenvedett azon döntés miatt is, mely magának a Szentatyanak is nehezebbre esett, amikor őt esztergomi érseki székétől és Magyarország primási tisztségéből felmentette. „Mint az aranyat az olvasztókemencében, úgy tette próbára őt az Isten, és mint eléggő áldozatot fogadta el őt.”

Mindszenty bíboros nem engedett annak a kísértésnek, hogy nyilvánosan hangoztassa igazát, hanem magára vette azt a keresztet is, amely onnan jött, ahonnan legkevésbé várta. Ez a magatartás a hit szempontjából egész életének megkoronázása volt. Mert ez által erő és áldás forrása lett, nemcsak magyar hazája, hanem az egész Egyház számára is.

Keserű sorsa emlékeztet bennünket arra, hogy minden erőfeszítés, mely a fenyegetett Egyházat megmenteni hivatott, hiábavaló, ha nem párosul vele a névtelen imádkozók kegyelmi áradata és a névtelen szentek néma kereszthordozása. Mert az Egyház ezekből meríti életerejét.

Így tekintve: az, ami a bíborossal történt, egyszer majd a szent kereszt győzelmének bizonyul. Ez az igazi oka annak, hogy az Isten megengedte mindazt, ami a bíborossal történt.

Éppen ezért – Mindszenty bíboros példáját követve – ügyelnünk kell arra, miként vélekedjünk a Szentatya döntéséről, mert a hitnek megvan az a fénye, amelyről előbb beszéltünk, s e fölött nem lehet vitatkozni. Az, hogy Krisztus engedelmes egészen a kereszthalálig, a pusztá értelem nem tudja felfogni. De meg kell hajolnunk ama bölcsesség előtt, amely a hideg értelem előtt talán értelmetlennek tűnik. Kételyeink és aggodalmaink ellenére sem vagyunk hajlandók felelőtlenségnek bélyegezni a pápa engedékenységet az ateistákkal szemben, akik Mindszenty letételét követelték. Ehelyett inkább imádkozzunk az üldözött Egyházért s azért, hogy a további fejlődés igazolja a pápát. És ha mégis másként alakulna, ha a pápa reményei nem válnának valóra, az elhunyt Mindszenty bíborossal együtt akkor is szilárdak vagyunk abban a meggyőződésben, hogy a döntésénél a Szentatya a jelen pillanatban még felfoghatatlan isteni akarat eszköze volt.

Mindszenty bíboros – a pápával történt őszinte eszmecsere után – úgy döntött, hogy engedelmeskedik, s ezen döntésének semmi köze a világi diplomáciához vagy a keleti politikához, hanem, én úgy látom, ez a döntés Krisztus isteni stratégiájának egy része. Jézus Krisztus és a vértanúk, akik osztoztak a Mester sorsában, megelőzték Mindszenty bíborost a rögös úton, amelyre ő is önszántából lépett. Ez az az út, amelyet minden kor szentjei jártak. Őket is éppen úgy megfosztották jogaiktól, mint Isten egyszülött Fiát, aki felvette a szolga alakját, s engedelmes lett a halálig a keresztfán. Ez az engedelmesség keresztje, s ez a kereszténység alaptörvénye.

Minden szükséges és dicséretes törekvés ellenére, hogy tudniillik az Egyházban is több érvényt szerezzünk az emberi jogoknak, nem ringathatjuk magunkat illúzióba, és nem felejthetjük el, hogy annak vagyunk védtelen tanítványai, aki jogfosztottként halt meg, akinek nemcsak élete, hanem halála is folytatódik bennünk.

Az egyháztörténelem ilyen óriása, mint Mindszenty bíboros, alávetette magát ennek a törvénynek. Ez nagy életszentség jele, egyben pedig példa mindenki számára, aki az egyházi engedelmesség oly gyakorta súlyos és felfoghatatlan keresztje alatt roskadozva jár.

Bízunk benne és reméljük, hogy azok a jelek és csodák, melyeket Isten az ő Egyháza megmentésére Mindszenty bíboros által adni fog, joggal mondatják velünk: „Corona aurea super caput eius”, aranykorona száll fejére, mert „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak titeket, és minden rosszat mondanak rátok énmiattam. Örüljete és ujjongjatek, mert nagy a ti jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték már előtettek is a prófétákat.”

A magyar nemzet e nagy lelkipásztorának utolsó kívánsága az volt, hogy végső nyughelye Máriának ez a temploma legyen. Sziklaszilárd meggyőződésének utolsó hitvallása, hogy a

halálos veszélyben élő Isten országát Magyarországon és Európában csak úgy lehet megmenteni ebben az apokaliptikus küzdelemben, amely a napba öltözött és csillagkoronával övezett Nagyasszony és a vörös sárkány között folyik, ha bizalommal folyamodunk az Isten minden csatájában győztes Szűzanyához.

Igen, hallgassatok a ti bíborosotokra! Ő nem halott! Az ő lelke Istennél van, s őt nem érheti már többé fájdalom. Eljött az óra, amikor ő az Emberfiával együtt megdicsőül. Az Úr szava hangosan hirdeti az égből: „Dicsőséggel öveztem őt, és továbbra is felmagasztalom.”

A ti bíborosotok alakja ragyogva fénylik. Megítéli a pogányokat, és uralkodik a népeken. Továbbra is szól hozzátok, amiként primási székfoglaló beszédében mondotta: „Legyünk az imádság népe; ha megtanulunk újra imádkozni, az erő és bizalom forrásának birtokosai lehetünk. Bízom a milliókat megmozgató imahadjáratban s édesanyám rózsafüzér-imájában.” A ti bíborosotok megismétli, amit 1948-ban Budapesten mondott: „Minden vágyam, hogy egymillió magyar katolikus család vegye kezébe a rózsafüzért, s könyörögjön a Szűzanyához.”

Mindszenty bíboros Istennél van, s ma is vallja, amit egyik főpásztori levelében írt: „Isten ujját látjuk a történelemben, s ezért nem veszítjük el reményünket a viharok és vészek közepette sem. Felhívunk benneteket, hogy törhetetlen bizalommal tegyétek sorsotokat, miként őseitek is tették, a Szűzanya közvetítésével Isten kezébe. Vissza Magyarország Nagyasszonyához! Vissza a magyarság ősi életforrásához! Nevezzük a Szűzanyát újra királynőnknek, hogy sorsunkat kezébe vehesse. Valljuk be hűtlenségünket, hogy a Boldogságos Szűz visszavigyen bennünket Isten útjaira. Valljuk magunkat az ő nemzetének, hogy éreztethesse velünk hatalmát és jóságát.”

Igen, magyarok, a ti bíborosotok most is aggódik lelketekért, jövőtökért, éppúgy, mint annak idején, az 1956-os forradalom napjaiban Budapesten, amikor jómagam ott jártam nálatok, és őt kerestem a feldúlt fővárosban. Kerestem és megtaláltam őt, három órával kiszabadulása után, lakása romjai között. Hosszasan beszéltem vele, s amikor elbúcsúztam tőle, megfogta mind a két kezemet és ezt mondta: „Páter, ha visszatér Nyugatra, kérem, mondja meg barátainak: ne feledkezzenek meg rólunk. Imádkozzanak, sokat imádkozzanak az Istenyához, mert nagyon nehéz küzdelem előtt állunk.”

Ezt mondta nekem a bíboros tizenkilenc évvel ezelőtt Budapesten, és ugyanezt megismételte később is, amikor segítségére siettem, mint küzdőtársa, barátja és bizalmas híve. Minden alkalommal az imádságról és az Istenanyáról, Magyarország Nagyasszonyáról beszélt. És az ő nevében mondom nektek most: hallgassatok az Isten Anyjára! A Szűzanya ismételten arra szólított fel bennünket, hogy imádkozzunk, tartsunk bünbánatot, és térjünk meg. Egyszer Fatimában azt mondta a Szent Szűz, hogy egész népek fognak eltűnni, ha nem térünk meg. Kedves testvérek, ezt az üzenetet komolyan kell vennünk. Szorongással és félelemmel teli időket élünk. Veszélyben a világ. És a fiatal édesanya, aki gyermeket vár, már nem örül úgy, mint régebben: aggódik, szorong gyermeke jövője miatt. És mi mindannyian elvesztettük bátorságunkat. A félelem szívünk mélyéig hatol: ha háború lesz, az talán atomháború lesz. Igen, bevethetik atombombáikat, hiszen nincs lelkiismeretük. Az atomháború Európa pusztulását jelentené. És bekövetkeznék, amit az Istenanya Fatimában mondott: egész népek tűnnek el, semmisülnek meg, ha nem térünk meg.

Ember már nem képes megmenteni bennünket. Sem az amerikaiak, sem a kínaiak, sem az oroszok. A diplomaták sem. Ember nem menthet meg minket. Egyedül Isten lehet a megmentőnk. Csak az Isten! De Isten is csak akkor siet mentségünkre, ha méltók leszünk rá. Ha az ő népe, az ő gyermekei vagyunk.

Igen, ő a gyermekeiért tűzbe megy. Népeért vállalja a küzdelmet. De ehhez az kell, hogy gyermekei legyünk. S ehhez meg kell térnünk, jobb emberekké kell válnunk. Hiszen

mindannyian bűnösök vagyunk. Mindenki bűnös közöttünk. Tehát tudjuk, hogy mit kell feladnunk és mit kell megváltoztatnunk az életünkben. Azt ugyanis, ami Istennek nem tetsző. Tudjuk, mit kell meggyónunk, amiként Mindszenty bíboros is tudta, midőn így szólt: „A sors csapásai közepette fogadjuk el bűnbánó szívvel a büntetést mindazon bűnökért, melyeket az igazság tükrében, lelkiismeretvizsgálatunk során felismertünk. Válaszunk a bánat legyen, a megbánás, nem pedig az eget fenyegető ökölrázás, vagy a bosszú az ellenségén.”

Meg kell térnünk, ne késlekedjünk tovább! Legfőbb ideje, hogy jobbakká váljunk, s Istent meggyőzzük arról, hogy érdemesek vagyunk a megmentésre!

Imádkoznunk kell! A rózsafüzért kell imádkoznunk. A rózsafüzért, az egyszerű emberek és gyermekek imádságát. Legyünk alázatosak újra, síró gyermekként járuljunk a Szűzanyához, kérve, legyen szószólónk és védelmezőnk. Fatimában azt mondta a Szűzanya, hogyha megtérünk, és mindennap imádkozzuk a rózsafüzért, Oroszország is meg fog térni. Ez az egyetlen megoldás.

Ne higgyétek, hogy az lenne a megoldás, ha atombombák hullanának Moszkvára. Ez népgyilkosság lenne. Ezen nem lenne Isten áldása. Oroszországnak nem elpusztulnia kell, hanem megtérnie. A megtérés pedig a kegyelem műve. És ez a kegyelem lesz a mi osztályrészünk, ha előzőleg mi magunk megtérünk, s naponta imádkozzuk az olvasót. Ez Fatima üzenete. Mert minden mást megpróbáltunk már, és semmi sem segített. Most már csak az Istenanya ígérete marad meg a rózsafüzér-imádságra s megtérésünkre vonatkozóan. Legalább meg kellene kísérelnünk ezt, hiszen saját gyermekeitek jövőjéről van szó.

Itt és most szemtől szemben állunk az örökkévalóságba költözött Mindszenty bíborossal. Ő – jobban, mint bárki más – felismerte az Egyházat és a világot fenyegető veszedelmet. Testvéreim, hallgassatok rám! Ébredjen fel végre a kereszténység! Az Egyház vérzik. Krisztus számtalan emberben meghal. Százával gyilkolták le vagy vetették börtönbe a püspököket, számúzták, elszakították őket híveiktől, vagy pedig Isten ellenségeinek szolgálatába kényszerítették.

Papok és szerzetesek tízezreit tiltották el a lelkipásztorkodástól, üzték el a templomokból, a felebaráti szeretet otthonaiból, megakadályozták őket abban, hogy hirdessék az evangéliumot, s nem egyszer pásztor helyett béresre bízták a nyáját, olyanokra, akiket saját egyházi feletteseik által kényszerítenek, hogy a Sátán propagandistái legyenek. A hívek milliói pásztor nélkül maradtak, bolyongó juhok módjára. Keresztény szülők gyermekeiket százmillió-számra a Mennyei Atya elleni gyűlöletre nevelik. Egyetlen kis hídfő maradt meg nekünk, a szabad nyugati világ, de itt is leírhatatlan zűrzavar uralkodik: testvér testvért felad, fivér a fivér ellen támad, láznak minden igaz tekintély ellen. Ki tudja azok számát, akiket csontjuk velejéig megront a materialista szellem! Megvetik Isten törvényeit és kigúnyolják az Egyház intelmeit. Félrevezetik és megrontják az ifjúságot. Lábbal taposnak mindent, ami szent. Tudva és akarva a teljes káoszt készítik elő.

Emberi szemmel nézve a helyzet reménytelen. Merjetez szembenézni a veszéllyel! Ismerjétek el, hogy ember által nincs kiút. Egyedül csak Isten menthet meg bennünket. Csak ő, csak Isten lehet a megmentőnk. Ez a felismerés persze hideg zuhanyként éri büszkeségünket. Megaláz minket. De mégse essünk kétségbe! Isten a szövetségesünk, az egyetlen, aki önzetlen, s akiben bízhatunk.

Az isteni mentség más, mint minden más kiút, amit ember mutat. De biztosabb, tartósabb és végzetlenül jobb is minden másnál. Egyedül Istennél a menekülés. Ez a felismerés az, amely mindig újra és újra kivezet a tévelygésekből, és megment az illúzióktól. Mikor már minden más lehetőséget kimerítettünk, nem marad más, csak ez a felismerés. A zsidók is tudatára ébredtek ennek, de ehhez a babiloni fogság kellett. A korábbi keresztény századok népe is rájött erre, de csak akkor, amikor a pogány török már Európa szívében állott. Nekünk

is meg kell látnunk és meg kell éreznünk ezt. A tizenkettedik órában vagyunk, s e felismerés nyugtasson meg bennünket, ahogy Mindszenty bíboros urat is megnyugtatta.

Vele együtt bízunk az Istenben, a hatalmas, erős Úrban, aki gúnyt űz a pogányokból, és cserépedényként zúzza szét őket. Egyáltalán nem veszélyes, ha egyedül az Istenre építünk. Bizalmunkkal s a rózsafüzér könyörgő hullámaival indítsuk meg őt, hogy megbocsásson.

Legyünk jobb emberek, engeszteljünk és imádkozzunk, hogy Oroszország visszataláljon Istenhez. Halljátok Mindszenty bíboros imáját: „Nagyasszonyunk, a szenvedést, amelyben részünk van, engesztelésül ajánljuk fel. A sóhajokat, a könnyeket, a félelmet, elkeseredést, a magyar nép néma panaszát s a világ minden nyomorúságát tekintsük engesztelésnek a mi bűneinkért. Fájdalmas Anya, készek vagyunk szenvedni mindaddig, amíg üdvösségünkért Fiad ezt jónak látja. Mégis kérünk, emelj föl bennünket, ezt a bibliai Jób sorsára jutott nemzetet, mutasd meg nekünk újra, hogy Anyánk vagy, Édesanyánk.”

Igen, te árva magyar nép, népe annak a nagy lelkipásztornak, akit most itt, Máriának ebben a szentélyében nyugovóra helyezünk, fordulj te is vele, a nagy főpásztorral Máriához! Imádkozzatok naponta végtelen szeretettel a rózsafüzért, imátok öleljen át barátot és ellenséget egyaránt! Imádkozzatok a gyermekek és az aggok hitével, imádkozzatok, ahogy őseitek imádkoztak. Amiként Mózes imádkozott, amiként Jónás a hal gyomrában. Amiként a három ifjú imádkozott a tüzes kemencében, ahogy Jób tette, amidőn megkísértette a Sátán. Ezek imádsága meghallgatást nyert. Imádkozzatok hát rendíthetetlen bizalommal s olyan hévvel, melynek szeretete átfogja az egész világot. És akkor az Úr lehajol hozzánk, s irgalmának nem lesznek határai.⁶²

Sorsok és végzetek

A Vasárnapi Levél⁶³ egyik 1974-es számában egy meglepő írás jelent meg azon személyekről, akik valamilyen formában (a kommunisták oldalán) részt vettek a Mindszenty bíboros elleni összeesküvésben, rágalomhadjáratban.

„Akkor még az »enyhülést« színlelő Moszkva-hű rendszer a Mártír Bíborost egy rétsági »fölszabadított«, vagyis elkommunizált kúriában tartotta országtól-világtól elzárva. Eljutottak-e hozzá kínzóik, a rendszer gyalázatos pribékjei már akkor beteljesedett végzetének híre? Nem tudom. Mi is csak időről-időre afféle »azt mondják« stílusban értesülhettünk a nép előtt gondosan titkolt esetekről.

1956 nyara volt, amikor az azóta már megboldogult testvérem szerencsésen visszaérkezett egy nyugati küldetésből. Ha a terror hallgatást is parancsolt, Mindszenty hercegprímást senki sem felejtette el s így nem csoda, ha mindenkit érdekelt, ami vele kapcsolatos lehetett. Sorra vettünk hát mindenkit, az ország első zászlósurának letartóztatását elrendelő Rajktól, az azt végrehajtó Ocskó Gyulától kezdve az akaratbénító szérumot adagoló⁶⁴ Weil doktorig mindenkit. Érdekes, elrettentő képsorozat tárult elénk. Rajkot felakasztották; utódját, Kacar Jánost, aki »kihallgatta« Mindszentyt, szintén felakasztották; Ocskót agyonlőtték a határőr Ávo-sok, amikor a »szabadságot akarta választani«! A hírhedt igazságügy minisztert, Riesz

⁶² Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Emigráns magyarok Mindszenty bíborosról halála 10. évfordulóján Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987.108-112. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár: <http://www.ppek.hu/k360.htm>

⁶³ A Vasárnapi Levél egy Ausztriában – általában heti rendszerességgel – korábban megjelentetett magyar nyelvű egyházi kiadvány. Ennek Klagenfurtban kiadott mellékletében, a Kultúréletnek részeként jelent meg a Mindszenty József: Szentbeszédek I-XII. bécsi füzet sorozat, amely Mindszenty bíboros bécsi szentbeszédeit tartalmazza.

⁶⁴ Ehhez lásd még: Balogh Margit: A Mindszenty-per. Korunk 2012. július; 3-17. http://epa.oszk.hu/00400/00458/00582/pdf/EPA00458_korunk_2012_07_003-017.pdf

Istvánt a börtönben megfojtották (cellájában agyonverték⁶⁵). A kínvallatók egyike, Zöld Sándor öngyilkos lett. Az úgynevezett orvosok, a Szovjetből a Hercegprímás »kezelésére« küldött Kaftanoff doktor megőrült; asszisztense, Blaukopf doktor ott égett lakásán; Weil Emil doktort meggyilkolták. A Mindszenty kézírását hamisító Sulner »írasszakértő« Párizsba szökött és ott rejtélyes körülmények között kimúlt.

Távol volt tőlünk a kárörvendés, még a gondolata sem kísértett. Annál inkább mély meggyőződéssel vallottuk, hogy Isten malmi örölnék, s hogy aki Istenben bíz, nem csalatkozik. S a népünk, nemzetünk szabadságáért sóvárgó vágyódásunk tüzét ilyen reménykedés olaja akkor is, ma is éleszti, és ébren tartja.»⁶⁶

Imameghallgatások, csodás események, csodák

Gubik Mihály, a kalocsai főegyházmegye papja 1978. április 12-én súlyos autóbalesetet szenvedett. Hazai, valamint ausztriai – linzi és grazi – kórházakban nem tudtak mozgásszervi sérülésein segíteni: két mankóval, mások segítségével is alig tudott mozdulni, járni. Grazból elvitette magát Máriacellbe Mindszenty bíboros sírjához, kérve őt, járjon közbe érte, hogy még dolgozhasson Isten magyar népéért. A sírkápolnában bemutatta a szentmisét, s utána - saját maga és a jelenlevők nagy megdöbbenésére - mankók és mindenféle segítség nélkül, egyedül, biztosan tudott járni.⁶⁷

Ő maga így írja le az esetet: “Eljöttem tehát és a sekrestyést – aki nagyon kedves volt – megkértem, engedje meg, hogy a Mindszenty sírja feletti oltárnál misézzek. Figyelmeztetett, hogyha én vissza akarok menni Magyarországra, akkor ő ezt nem ajánlja. Mondtam, hogy engem ez nem érdekel, én szeretem Mindszentyt és akit szeretek, azt senki előtt nem tagadom meg (...) Két mankóval odabicegtem, közben megtámaszkodtam az oltárnál és elvégeztem a szentmisét. Először imádkoztam: < (...) azt a munkát szeretném folytatni, amit te elkezdted (...) Hiszek az imádság erejében, mert a szentek közösségében minden összeforr. Segíts!> Aztán vége lett a szentmisének. Az áldás után átmentem a sekrestyébe, ahol a sekrestyés levette rólam a miseruhát. Megyek a kabátomért, mert hűvös idő volt, felveszem. Én ekkor már - ugye - nagyon hozzászoktam a mankóhoz, hiszen anélkül nem tudtam egy lépést sem tenni. Keresem a mankót, s ekkor döbbentem rá, hogy ott maradt az oltárnál. Kifelé kivittem, de amikor visszajöttem, akkor már otffelejtettem. A történetekről nem sokat beszéltem, csak magyaroknak (...) December 23-án mentem haza Magyarországra. Amikor a (kalocsai) érsek úr meglátott, azt kérdezte tőlem: <Édes fiam, milyen csodát tettek veled a grazi orvosok?> <Érsek úr, nem a grazi orvosok gyógyítottak meg, hanem Mindszenty bíboros sírjánál gyógyultam meg.> Erre ő válaszul ezt mondta: <Erről ne beszélj soha!> Odajött a kancellár is és azt mondta: <Már megint kezdted, már megint olyat mondasz nekünk, amit tudod magad is, hogy nem szabad.> <Nézzétek, én olvastam a Bibliát, a vakon született esetét. Tudom, hogy hallgatni kell. De én nem tagadhatom le azt, hogy hol gyógyultam meg és nem is akarom.> Ott, még abban a pillanatban disponáltak engem, falura helyeztek, ahová el is mentem december 28-án és végeztem tovább a munkát. Azóta (...) eljövök Máriacellbe zárandokútra és semmi mást nem kérhetek, mint azt, hogy Isten adja meg nekünk, hogy olyan szellemben éljünk országunkban, mint ahogyan azt a *prímás* elgondolta.”⁶⁸

⁶⁵ Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 8.

⁶⁶ Marits L.: Sorsok és végzetek. Vasárnapi Levél, Wien, 1974. (11/12.), 629.

⁶⁷ Mészáros István: A rózsafüzér bíborosa. Mindszenty-pillanatképek. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, 2003. 93.

⁶⁸ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 311.

Egy másik imameghallgatás is történt, a betegsége és balesete miatt teljesen járóképtelenné vált Mensáros László színművész gyógyulása Máriacellben. Ő így beszéli el esetét: “Akkor eszembe jutott, hogy olvastam annak a páternek (Gubik Mihály⁶⁹) a gyógyulását, amely a máriacelli Mindszenty-kápolnában elhelyezett ismertetőben van leírva, aki a kápolnából mise után mankói nélkül tért vissza a sekrestyébe. Délután elvittem magam a templomba; Mindszenty kápolnájában ülve vettem részt a közös rózsafüzéren, imádkoztam végig a misét és áldoztam. Éjszaka még felébredtem fájdalmakra, de reggelre teljesen gyógyultan ébredtem, fájdalommentesen (...) Csípőfájdalmam is elmúlt, úgyhogy már aznap hosszabb kirándulást tettem. Fájdalmaim azóta sem tértek vissza és egyes alkalommal öt-hat órát is gyalogolok egyfolytában.”⁷⁰

Mindszenty bíboros máriacelli búcsúztatásakor történt egy különös esemény, amelyet a kegytemplom előjárója ismertetett a megjelentekkel.

“1991. május 2-án hajnalban – hivatalos bizottság jelenlétében – felnyitották a bíboros koporsóját. P. Veremund Hochreiter, a mariazelli kegytemplom előjárója aznap, a délutáni búcsúztató szentmise elején elmondta a híveknek: *Mindszenty bíboros tizenhat év után teljesen épen feküdt koporsójában!* (Ezt a fényképet az Új Misszió folyóirat⁷¹ 1994-ben címlapfotóként közölte!) Arca, kezei, ruhája úgy tűnt fel a bizottság tagjai előtt, mintha csak tegnap temették volna el. Ezen el lehet gondolkodni, még akkor is, ha a mindig természetes magyarázatot keresők azonnal igyekeztek hozzátenni: a testet bebalzsamozták. Erről többet nem is tudunk, hiszen érzékeinken felül áll a természetfeletti. Isten az ilyen, a tapasztalatokon túlmutató jellel már nem egyszer titokzatos dolgokat kívánt jelezni nekünk.”⁷²

P. Szőke János, Mindszenty bíboros boldoggá avatási eljárásának posztulátora a boldoggá-, illetőleg szentté avatáshoz szükséges csodákról ezeket írja: “Mindszenty bíboros esetében négy neves professzor úgy nyilatkozott, hogy a (bíboros) közbenjárására történt rákos betegségből való gyógyulást tudományosan nem lehet megmagyarázni. Miről van itt szó, ha nem csodáról?”⁷³ “A nyár folyamán jelentkezett egy olvasónk. Bizalmasan közölte, hogy rákos betegségéből, szerinte csodás módon - Mindszenty bíboros közbenjárására - meggyógyult (...) Rendkívülinek számítana ez a csodás gyógyulás. Ez lenne a második a Bíboros boldoggá avatási eljárásában.”⁷⁴

Záró gondolatok

Mindszenty bíboros emlékiratait ezzel a gondolattal zárja: *“A számkivetésben sem érzek keserűséget. A hit állandó öröme indít arra, hogy dolgozzam a lelkekért a menekült magyarság körében. Ezt kezdtem meg Zalaegerszegen, folytattam Veszprémben, Esztergomban és az országban. Ez a feladat hárul rám most is: keresni, vigasztalni és*

⁶⁹ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 311.

⁷⁰ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 314.

⁷¹ Új Misszió 1991. június, címlap: Mindszenty bíboros épen maradt teste. A kuriózumnak számító felvétel az újratemetés során, Ausztriában készült. <http://sasgondolat.blogspot.com/2009/12/mindszenty-biboros-romlatlanul-maradt.html>

⁷² Katolikus Magyarok Vasárnapja 1991. május 19. In: Mészáros István: A rózsafüzér bíborosa. Mindszenty-pillanatképek. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, 2003. 95.

⁷³ Vértanúink-Hitvallóink 2004. szeptember, 3. <http://regi.mindszenty.katolikus.hu/vh38/38vh.html>

⁷⁴ Vértanúink-Hitvallóink 2004. december, 3. http://regi.mindszenty.katolikus.hu/next_vh.html

*erősíteni enyéimet. >Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözüljenek <”.*⁷⁵

„Mint aranyat az olvasztókemencében, megvizsgálta és elfogadta őket (őt, Mindszenty bíborost – KG) égőáldozatul.”⁷⁶ Ez a mondat többször elhangzott Mindszenty bíboros máriacelli temetésekor, reá vonatkoztatva.⁷⁷

Az olvasztókemencében, a balsors kohójában⁷⁸ megpróbált Mindszenty bíboros közbenjárására adja meg az Isten az Ő hatékony segítő kegyelmét mindazoknak, akik a magyar nemzet és a magyar kereszténység védelmében *halálig harcolják az igazság harcát!*⁷⁹

⁷⁵ 1 Kor 10,33

⁷⁶ Bölcs 3,6.

⁷⁷ Szabad Európa Rádió, 1975. május 15. Eredeti hangfelvétel.

⁷⁸ „Mert az aranyat a tűzben próbálják, a kiválasztottakat a balsors kohójában.” Sir 2,5.

⁷⁹ Sir 4,33.

Tartalom

Bevezető.....	1
Az emlékiratok megjelenésének előzményei.....	3
Az emlékiratok megjelenése.....	5
A bolsevizmus és a keleti politika károkozása.....	12
Az emlékiratok megjelenése és a hivatalfosztás.....	13
Politika, II. vatikáni zsinat és totalitárius rendszerek.....	15
Föld feletti és föld-alatti egyház.....	19
Mindszenty József Emlékirataim 2015-ös megjelentetése.....	19
Szóke János atya visszaemlékezése a máriacelli temetésre.....	20
Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni.....	21
Sorsok és végzetek.....	26
Imameghallgatások, csodás események, csodák.....	27
Záró gondolatok.....	28